

**Κείμενα
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 1ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το
ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

**Θεοδόσης Πυλαρινός, Λέκτορας του
Ιονίου Πανεπιστημίου**

Σοφία Χατζηδημητρίου,

Σχολική Σύμβουλος

**Λάμπρος Βαρελάς, Ερευνητής του
Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας**

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Γρηγόριος Πασχαλίδης, Επίκουρος

Καθηγητής του Παν/μίου Θεσ/νίκης

Ελευθέριος Καριότογλου, Σχολικός

Σύμβουλος

Χρυσούλα Δελή, Φιλολόγος

Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Βασίλειος Βουβονίκος, Φιλολόγος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χρυσούλα Βέικου, Σύμβουλος του
Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Ηλίας Γιούρης, Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Δημοσθένης Κοκκινίδης, Ζωγράφος

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Θεοδόσης Πυλαρινός
Σοφία Χατζηδημητρίου Λάμπρος
Βαρελάς**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

**Κείμενα
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 1ος

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ • ΠΟΛΗ – ΥΠΑΙΘΡΟΣ

**Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας,
Το πρώτο πρωί του κόσμου
(λεπτομέρεια)**

Η ΦΥΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ της γίνεται πηγή απόλαυσης και αρμονίας για τον άνθρωπο, με τα αρώματα και τους χυμούς της γεννά επιθυμίες για τη ζωή και τον έρωτα, με τα χρώματα και τους ήχους της γίνεται τόπος παιχνιδιού και χαράς για τα παιδιά. Όμως, στην επαφή του με το περιβάλλον ο άνθρωπος πολλές φορές ενεργεί καταστροφικά, διαταράσσει τις ισορροπίες που διέπουν το οικοσύστημα, με αποτέλεσμα να κινδυνεύει η ίδια η ύπαρξή του. Η λογοτεχνία έχει υμνήσει με πολλούς τρόπους την ομορφιά που υπάρχει γύρω μας – στην ύπαιθρο, στην πόλη, στη θάλασσα – και με άμεσο ή έμμεσο τρόπο μάς δείχνει ότι η φύση αποτελεί πηγή ζωής και πως η προστασία της είναι απαραίτητη για την επιβίωσή μας.

Γεώργιος Δροσίνης

Θαλασσινά τραγούδια

Το ποίημα που ακολουθεί προέρχεται από τη συλλογή Ειδύλλια, η οποία εκδόθηκε το 1884 και άσκησε σημαντική επίδραση στην ποίηση της εποχής με τις νέες εικόνες που έφερνε από την ελληνική φύση, από τον αγροτικό και το νησιωτικό χώρο. Στις εικόνες τον συγκεκριμένου ποιήματος κυριαρχεί η ειδυλλιακή διάσταση και η αρμονική συνύπαρξη όλων των μερών του θαλασσινού τοπίου.

Γλυκά φυσά ο μπάτης,*
η θάλασσα δροσίζεται,

στα γαλανά νερά της
ο ήλιος καθρεφτίζεται·
και λες πως παίζουν μ' έρωτα
πετώντας δίχως έννοια
ψαράκια χρυσοφτέρωτα
σε κύματ' ασημένια.

Στου караβιού το πλάι
ένα τρελό δελφίνι
γοργόπτερο πετάει
και πίσω μάς αφήνει·
και σαν να καμαρώνεται
της θάλασσας το άτι*
με τους αφρούς του ζώνεται*
και μας γυρνά την πλάτη.

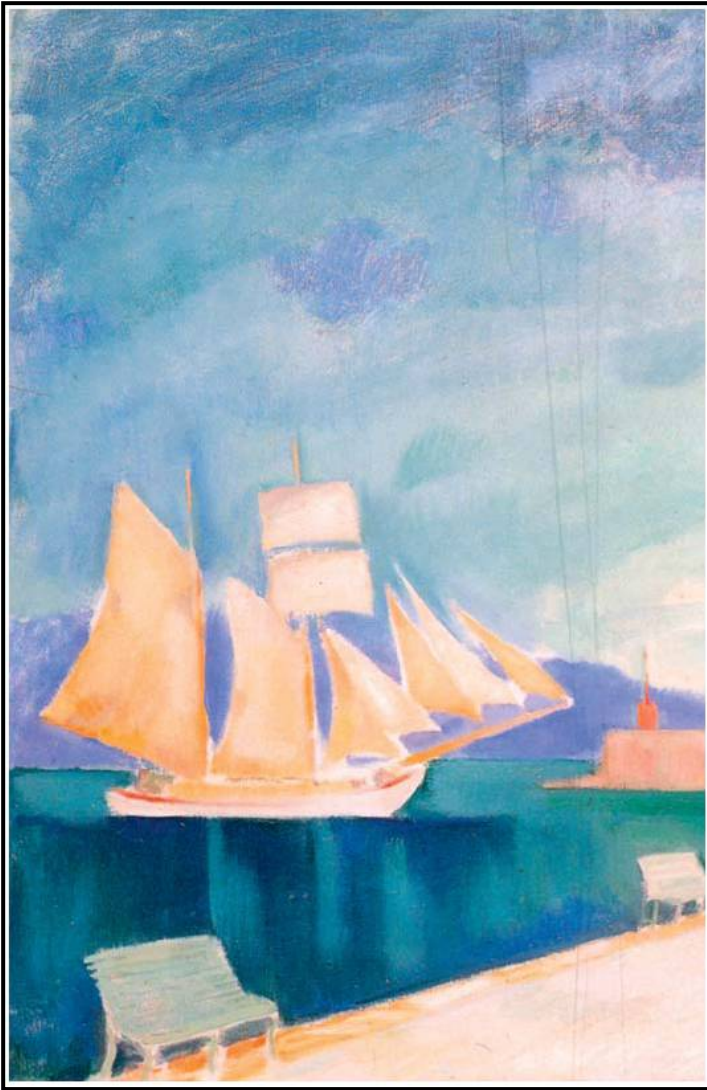
Χιονοπλασμένοι γλάροι,
πόχουν* φτερούγια ατίμητα*
και για κανένα ψάρι
τα μάτια τους ακοίμητα,
στα ξάρτια* τριγυρίζοντας
ακούραστοι πετούνε

ή με χαρά σφυρίζοντας
στο πέλαγος βουτούνε.

Και γύρω καραβάκια
στη θάλασσ' αρμενίζουν
σαν άσπρα προβατάκια
που βόσκοντας γυρίζουν
με χαρωπά πηδήματα
στους κάμπους όλη μέρα,
κι έχουν βοσκή τα κύματα,
βοσκό τους τον αέρα.

Λ. Πολίτη, *Ποιητική Ανθολογία*,
τόμ. 6, Δωδώνη

* μπάτης: ελαφρό θαλασσινό
αεράκι, αύρα * άτι: άλογο * ζώνεται:
τυλίγεται * πόχουν: που έχουν
* ατίμητα: ανεκτίμητα * ξάρτια: τα
σκοινιά των πλοίων που στηρίζουν
τα πανιά

**Κωνσταντίνος
Παρθένης,
*Το λιμάνι
της Καλαμάτας*
(λεπτομέρεια)**

Ερωτήσεις

1 Σε κάθε στροφή κυριαρχεί μια μορφή του θαλασσινού κόσμου. Βρείτε ποια είναι αυτή σε κάθε περίπτωση και περιγράψτε τη συμπεριφορά της.

2 Στην τελευταία στροφή συμπλέκονται δύο διαφορετικοί κόσμοι. Εντοπίστε τους και περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο ο ποιητής συσχετίζει αυτούς τους δύο κόσμους.

3 Τα εκφραστικά μέσα που κυριαρχούν στο ποίημα είναι τα επίθετα, τα υποκοριστικά, οι μεταφορές. Βρείτε μερικά από αυτά. Συζητήστε επίσης τη στιχουργική και την ομοιοκαταληξία του.

Διαθεματικές Εργασίες

1 Αναζητήστε στην αρχαία ελληνική μυθολογία μύθους που να αναφέρονται στα δελφίνια και στη σχέση τους με τους ανθρώπους. Ζητήστε και από τον καθηγητή της Βιολογίας να σας μιλήσει για τα γνωρίσματα και τη συμπεριφορά των δελφινιών.

2 Ζωγραφίστε μια εικόνα από αυτές που περιγράφονται στο ποίημα. Μπορείτε στη συνέχεια να φτιάξετε με τις εικόνες σας έναν πίνακα-κολάζ και να στολίσετε την τάξη σας.

Νικόλαος Λύτρας, *Βάρκα με πανί*

Γιάννης Ρίτσος και Οδυσσέας Ελύτης

Τα παρακάτω αποσπάσματα από το έργο των δύο μεγάλων ποιητών μας αναφέρονται στη σχέση που αναπτύσσουν τα παιδιά με το φυσικό περιβάλλον. Η ομορφιά, η απλότητα, η παιγνιώδης διάθεση που τα χαρακτηρίζουν, ταιριάζουν στη φύση των παιδιών και αναδίδουν χαρά και αισιοδοξία. Στο πρώτο απόσπασμα – από τη συλλογή Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού του Γιάννη Ρίτσου - η φύση γίνεται τόπος ανεμελιάς για τα παιδιά που παίζουν, και τόπος πίκρας για το «γέρο κόσμο» που μοχθεί και αγωνίζεται. Στο απόσπασμα από τη συλλογή

**Ἡλιος ο πρώτος, ο Οδυσσέας Ελύ-
της αναδεύει χρώματα και αρώματα
της φύσης, για να αποδώσει ποιητι-
κά το εφηβικό ερωτικό ξύπνημα.**

Γιάννης Ρίτσος

Τζιτζίκια στήσαν το χορό

Τζιτζίκια στήσαν το χορό
στο ντάλα μεσημέρι
και στέκουν γύρω τα παιδιά
και παίζουν παλαμάκια.

**Μια πεταλούδα διάφανη,
πορτοκαλιά και μαύρη,
στου γέρου κόσμου στάθηκε
τα φρύδια επάνω, αντήλιο,
κι έπαιζε και κρυφόγνεφε της
πίκρας μαντιλάκι.**

**Γ. Ρίτσος, *Παιχνίδια τ' ουρανού και
του νερού*, Κέδρος**

Νικόλαος Γύζης, *Εαρινή συμφωνία*

Οδυσσέας Ελύτης

**Κάτω στης μαργαρίτας
το αλωνάκι**

Κάτω στης μαργαρίτας
το αλωνάκι
Στήσαν χορό τρελό
τα μελισσόπουλα
Ιδρώνει ο ήλιος τρέμει το νερό

Φωτιάς σουσάμια σιγοπέφτουνε
Στάχια ψηλά λυγίζουνε το μελαψό
ουρανό.

[...]

Πέρα μέσ' στα χρυσά νταριά*
κοιμούνται αγοροκόριτσα
Ο ύπνος τους μυρίζει πυρκαγιά
Στα δόντια τους ο ήλιος
σπαρταράει
Απ' τη μασχάλη τους γλυκά στάζει
το μοσχοκάρυδο.

Ο. Ελύτης, *Ποίηση*, Ίκαρος

*νταριά (το νταρί): κοινή ονομασία
του κεχριού, ο καρπός του οποίου
χρησιμοποιείται ως τροφή ωδικών
πτηνών

Ερωτήσεις

- 1** Πώς συνδέονται στα δύο ποιήματα τα παιδιά και η φύση;
- 2** Ποια κοινά στοιχεία στο περιεχόμενο και στη μορφή έχουν τα ποιήματα του Γ. Ρίτσου και του Οδ. Ελύτη;
- 3** Ποιες αισθήσεις μας κινητοποιούνται, προκειμένου να προσλάβουμε και να απολαύσουμε τις ποιητικές εικόνες;
- 4** Σε ποια σημεία φαίνεται η αισιόδοξη διάθεση των ποιητών;
- 5** Πώς συνυπάρχουν μέσα στο ποίημα του Γ. Ρίτσου η χαρούμενη και η πικρή διάσταση της ζωής;
- 6** Πώς παρουσιάζει ο Οδ. Ελύτης στο ποίημα του την ηλικία της εφηβείας;

7 Βρείτε τις μεταφορές και τις προσωποποιήσεις που υπάρχουν στα ποιήματα.

Διαθεματική Εργασία

1 Ζωγραφίστε από τις εικόνες των ποιημάτων αυτήν που σας αρέσει περισσότερο. Δημιουργήστε ένα μεγάλο πίνακα-κολάζ με τις εικόνες αυτές.

Συμεών Σαββίδης, Γύρω-γύρω όλοι

Ίταλο Καλβίνο

Μανιτάρια στην πόλη

Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από το μυθιστόρημα Μαρκοβάλντο ή Οι εποχές στην πόλη, που εκδόθηκε το 1963 στο Τορίνο της Ιταλίας. Το βιβλίο αποτελείται από είκοσι ιστορίες με κοινό πρωταγωνιστή το Μαρκοβάλντο. Κάθε ιστορία ασχολείται με μια εποχή και έτσι σε κάθε εποχή αναλογούν πέντε ιστορίες.

Μια μέρα, στη στενή πρασιά ενός δρόμου της πόλης, έπεσε, ποιος ξέρει από πού, μια ριπή σπορίων και φύτρωσαν μανι-

τάρια. Κανείς δεν τα πρόσεξε, εκτός από τον αχθοφόρο* Μαρκοβάλντο που κάθε πρωί έπαιρνε αποκεί το τραμ. Τα μάτια αυτού του Μαρκοβάλντο ήταν άμαθα στη ζωή της πόλης: πινακίδες, σηματοδότες, βιτρίνες, φωτεινές επιγραφές, αφίσες, όσο κι αν ήταν μελετημένες να τραβήξουν την προσοχή, ποτέ δεν προσείλκυαν το βλέμμα του που γλιστρούσε πάνω τους, όπως στην άμμο της ερήμου. Κι από την άλλη, ένα φύλλο που κιτρίνιζε σ' ένα κλαδί, ένα φτερό που είχε μπλεχτεί στα κεραμίδια δεν του ξέφευγαν ποτέ: δεν υπήρχε αλογόμυγα σε άλογο, τρύπα από σαράκι σε τραπέζι, φλούδα σύκου πατημένη στο πεζοδρόμιο, που να μην

*αχθοφόρος: αυτός που μεταφέρει φορτία

**τραβήξει την προσοχή του
Μαρκοβάλντο και να μη γίνει
αντικείμενο στοχασμών, καθώς του
αποκάλυπτε τις αλλαγές των
εποχών, τους πόθους της ψυχής
και τις αθλιότητες της ύπαρξής του.**

**Έτσι, ένα πρωί, ενώ περίμενε το
τραμ που θα τον πήγαινε στην
εταιρεία Svan, όπου εργαζόταν σαν
αχθοφόρος, παρατήρησε κάτι
ασυνήθιστο κοντά στη στάση, στο
κομμάτι της άγονης και σκασμένης
γης που περιέβαλλε τα δέντρα του
δρόμου: σε μερικά σημεία, στα
πόδια των δέντρων, ξεπρόβαλλαν
καρούμπαλα που εδώ κι εκεί
ανοίγονταν κι άφηναν να φαίνονται
στρογγυλά υπόγεια σώματα.**

**Έσκυψε να δέσει τα κορδόνια
του και κοίταξε καλύτερα: ήταν
μανιτάρια, πραγματικά μανιτάρια
που ξεμύτιζαν μες στην καρδιά της**

πόλης! Ο Μαρκοβάλντο ένωσε λες και ο γκρίζος και άχαρος κόσμος που τον περιέβαλλε είχε μονομιás γεμίσει κρυμμένους θησαυρούς, οπότε θα μπορούσε να περιμένει κάτι περισσότερο πέρα από την ωριαία αποζημίωση της συλλογικής σύμβασης,* το επίδομα ακρίβειας, το οικογενειακό επίδομα και την αποζημίωση του ψωμιού.

Στη δουλειά του ήταν πιο αφηρημένος απ' ό,τι συνήθως· σκεφτόταν ότι όσο εκείνος καθόταν και ξεφόρτωνε δέματα και κιβώτια, ταμανιτάρια, που μόνο αυτός γνώριζε την ύπαρξη τους, μεγάλωναν αργά και σιωπηλά, η πορώδης σάρκα τους ωρίμαζε, απομυζούσαν*

*συλλογική σύμβαση: σύμβαση εργασίας *απομυζούσαν: ρουφούσαν

τους υπόγειους χυμούς, έσπαζαν το φλοιό της γης. «Μια νύχτα να βρέξει», έλεγε μέσα του, «και θα είναι έτοιμα». Και δεν έβλεπε την ώρα ν' ανακοινώσει την ανακάλυψη του στη γυναίκα και στα παιδιά του.

– Ακούστε τι θα σας πω, είπε, καθώς έτρωγαν το φτωχικό τους γεύμα. Μεσ στη βδομάδα θα φάμεμανιτάρια! Μια ωραία τηγανιά! Όπως σας βλέπω και με βλέπετε!

Και περιέγραψε με θέρμη στα μικρότερα παιδιά, που δεν ήξεραν τι ήταν ταμανιτάρια, την ομορφιά των διαφόρων ειδών, τη λεπτή τους γεύση και το πώς έπρεπε να μαγειρευτούν έτσι παρέσυρε στη συζήτηση και τη γυναίκα του, την Ντομιτίλα, που ως εκείνη τη στιγμή ήταν μάλλον δύσπιστη και αμέτοχη.

– Και πού είναι αυτά τα μανιτάρια;, ρώτησαν τα παιδιά. Πες μας πού φυτρώνουν!

Στην απορία αυτή μια καχύποπτη σκέψη συγκράτησε τον ενθουσιασμό του Μαρκοβάλντο:

«Αν τους πω το μέρος, θα μαζέψουν μια συμμορία αλητάκια, θα παν να τα βρουν, θα μαθευτεί στη γειτονιά και τα μανιτάρια θα καταλήξουν σε ξένες κατσαρόλες!».

Έτσι η ανακάλυψη εκείνη, που του είχε γεμίσει την καρδιά με αγάπη για όλο τον κόσμο, τώρα του δημιουργούσε τη μανία της ιδιοκτησίας, τον τύλιγε μέσα σ' ένα ζηλότυπο και δύσπιστο φόβο.

– Το μέρος των μανιταριών το ξέρω εγώ και μόνο εγώ, είπε στα παιδιά του, κι αλίμονό σας αν σας ξεφύγει κουβέντα.

Το άλλο πρωί ο Μαρκοβάλντο, καθώς πλησίαζε στη στάση του τραμ, ήταν γεμάτος ανησυχία. Έσκυψε στην πρασιά και με ανακούφιση είδε ότι ταμανιτάρια είχαν μεγαλώσει λίγο, μια σταλίτσα μόνο, το χώμα συνέχιζε να τα κρύβει σχεδόν ολότελα.

Εκεί που ήταν γονατισμένος, ένωσε κάποιον πίσω του. Μονομιάς σηκώθηκε και προσπάθησε να παραστήσει τον αδιάφορο. Ένας οδοκαθαριστής τον κοίταζε στηριγμένος στη σκούπα του.

Αυτός ο οδοκαθαριστής, του οποίου την επικράτεια βρίσκονταν ταμανιτάρια, ήταν ένας διοπτροφόρος* και κρεμανταλάς νεαρός. Λεγόταν Αμάντιτζι και ο Μαρκοβάλντο

*διοπτροφόρος: αυτός που φορά γυαλιά

τον αντιπαθούσε από καιρό, ίσως για εκείνα τα γυαλιά του που ξεψάχνιζαν την άσφαλο των δρόμων, για να βρουν ίχνη της φύσης και να τα σβήσουν με τη σκούπα.

Ήταν Σάββατο ο Μαρκοβάλντο πέρασε την ημιαργία του τριγυρίζοντας δήθεν άσκοπα κοντά στην πρασιά, παρακολουθώντας από μακριά τον οδοκαθαριστή και τα μανιτάρια και υπολογίζοντας πόσο καιρό ήθελαν να μεγαλώσουν.

Τη νύχτα έβρεξε: όπως οι αγρότες, που έπειτα από μήνες ξηρασίας ξυπνούν και χορεύουν από χαρά στον ήχο των πρώτων σταγόνων, έτσι κι ο Μαρκοβάλντο ήταν ο μόνος στην πόλη που ξύπνησε, ανακάθισε στο κρεβάτι και φώναξε τους δικούς του: «Βρέχει, βρέχει» και ανέπνευσε τη μυρωδιά της βρεγμένης σκόνης και

της δροσερής υγρασίας που
ερχόταν απέξω.

Τα χαράματα – ήταν Κυριακή –
έτρεξε γρήγορα στην πρασιά μαζί
με τα παιδιά του και ένα δανεικό
καλάθι. Και να τα μανιτάρια, στητά
στους κορμούς τους, με τις
κουκούλες τους να ξεπροβάλλουν
από το μουσκεμένο ακόμα χώμα.
– Ζήτω!, και όρμησαν να τα
μαζέψουν.

– Μπαμπά, κοίτα εκείνο τον κύριο
πόσα έχει μαζέψει!, είπε ο Μικελίνο,
και ο πατέρας του, σηκώνοντας το
κεφάλι, είδε τον Αμάντιτζι να
στέκεται δίπλα τους μ' ένα καλάθι
γεμάτο μανιτάρια στο χέρι.

– Α, κι εσείς μαζεύετε;, είπε ο οδο-
καθαριστής. Όστε τρώγονται, ε;
Μάζεψα λίγα, αλλά δεν ήξερα αν
μπορούν να φαγωθούν... Πιο κάτω,
στο δρόμο, έχει κι άλλα μεγαλύτε-

ρα... Εντάξει, τώρα που ξέρω, πάω να ειδοποιήσω τους δικούς μου που κάθονται εκεί και συζητάνε αν πρέπει να τα μαζέψουμε ή να τ' αφήσουμε... – και απομακρύνθηκε βιαστικά.

Ο Μαρκοβάλντο έμεινε άναυδος: να υπάρχουν μεγαλύτερα μανιτάρια και να μην τα έχει προσέξει, μια τέτοια ανέλπιστα σοδειά και να του την κλέψουν κάτω από τη μύτη; Για μια στιγμή σχεδόν κοκάλωσε από οργή, από λύσσα, έπειτα – όπως συχνά συμβαίνει – οι προσωπικές εμπάθειες μεταμορφώθηκαν σε μια παρόρμηση γενναιοδωρίας. Την ώρα εκείνη πολύς κόσμος περίμενε το τραμ, με τις ομπρέλες κρεμασμένες στο μπράτσο, διότι ο καιρός ήταν ακόμα υγρός και αβέβαιος. – Έι, εσείς! Θέλετε να φάτε τηγανητά μανιτάρια απόψε;

φώναξε ο Μαρκοβάλντο στον κόσμο που ήταν μαζεμένος στη στάση. Έχουν βγειμανιτάρια εδώ, στο δρόμο! Ελάτε μαζί μου! Έχει για όλους! – και πήρε από πίσω τον Αμάντιτζι μ' ένα τσούρμο ανθρώπους να τον ακολουθεί. Βρήκαν αρκετά μανιτάρια για όλους και, επειδή δεν είχαν καλάθια, τα έβαλαν στις ανοιχτές τους ομπρέλες. Κάποιος είπε: – Ωραία θα ήταν να τρώγαμε όλοι μαζί!

Όμως ο καθένας πήρε τα μανιτάρια του και πήγε σπίτι του.

Ωστόσο σύντομα ξανασυναντήθηκαν, το ίδιο κιόλας βράδυ, στον ίδιο θάλαμο του νοσοκομείου, έπειτα από την πλύση στομάχου που τους έσωσε όλους από δηλητηρίαση: όχι σοβαρή, διότι

κανείς τους δεν είχε φάει μεγάλη ποσότητα.

Ο Μαρκοβάλντο και ο Αμάντιτζι ήταν σε διπλανά κρεβάτια και αγριοκοίταζαν ο ένας τον άλλο.

1. Καλβίνο, *Μαρκοβάλντο ή Οι εποχές στην πόλη*, μτφρ. Έφη Καλλιφατίδη, Καστανιώτης

Ερωτήσεις

1 Προσπαθήστε να σκιαγραφήσετε την προσωπικότητα και την κοινωνική θέση του κεντρικού ήρωα, αντλώντας στοιχεία από το κείμενο.

2 Από ποιες φάσεις περνά η διάθεση του ήρωα, από τη στιγμή που ανακαλύπτει την ύπαρξη των μανιταριών;

3 Τι είδους προβλήματα αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι που ζουν στην πόλη; Βρείτε τα σχετικά σημεία στο κείμενο.

Διαθεματικές Εργασίες

1 Μια ομάδα μαθητών να αναλάβει την παρουσίαση των υπόλοιπων 19 ιστοριών του βιβλίου *Μαρκοβάλντο ή Οι εποχές στην πόλη*.

2 Δοκιμάστε να αποδώσετε την ιστορία σε μορφή κόμικς.

I. Μπιλίμπιν, εικονογράφηση από το ρωσικό λαϊκό παραμύθι *Το πουλί της φωτιάς* (λεπτομέρεια)

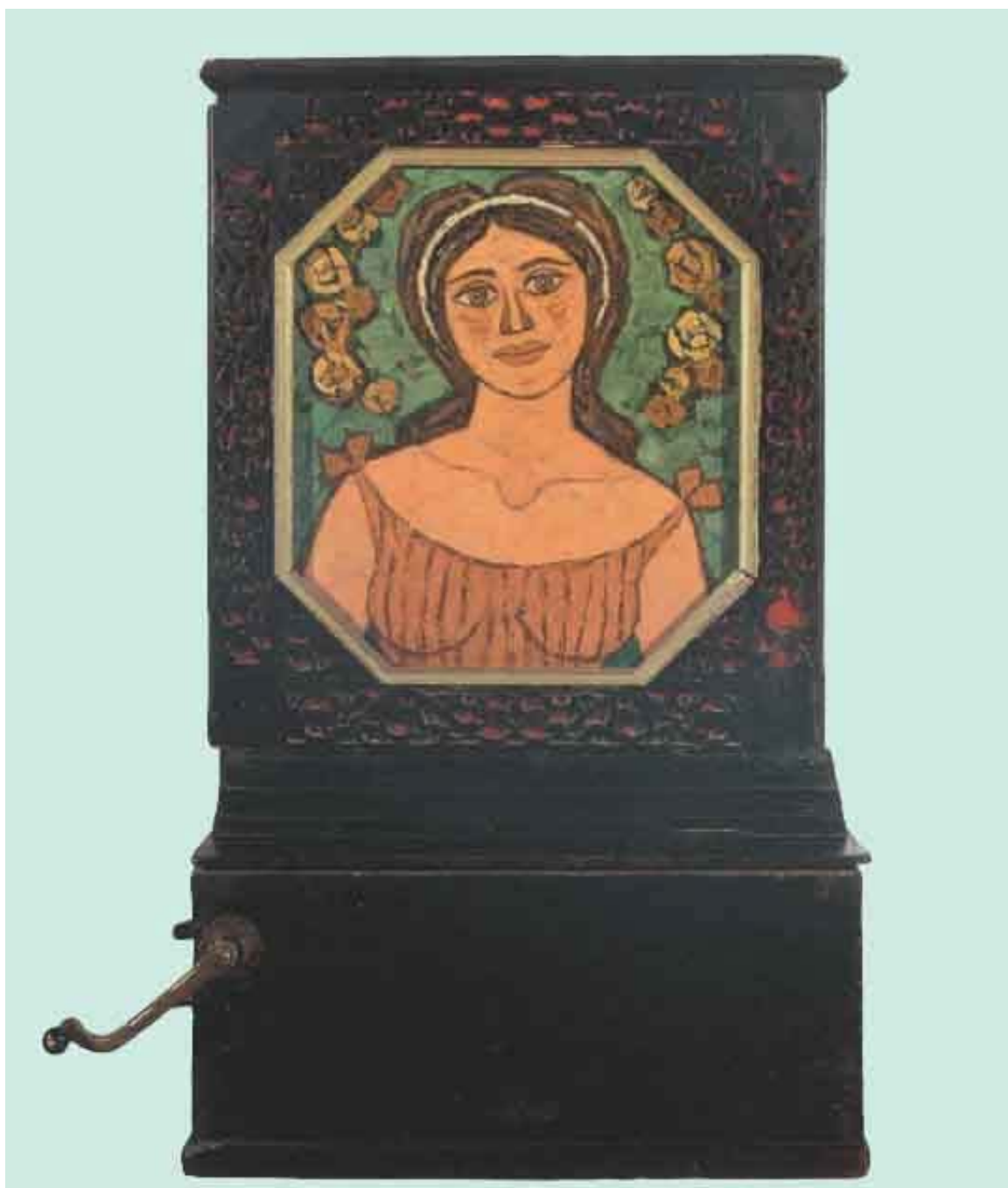
ΙΤΑΛΟ ΚΑΛΒΙΝΟ

Ο Ίταλο Καλβίνο (1923-1985) είναι πεζογράφος και δοκιμιογράφος ιταλικής καταγωγής. Σπούδασε γεωπονία και φιλολογία.

Εμφανίστηκε στα ιταλικά γράμματα το 1947. Τα πρώτα έργα του είναι εμπνευσμένα από την αντίσταση των Ιταλών εναντίον του γερμανικού φασισμού. Στα επόμενα έργα του πραγματεύεται την πολυπλοκότητα της σύγχρονης ζωής, ενώ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις επιπτώσεις που έχει η εκβιομηχάνιση στη ζωή των ανθρώπων. Κυριότερα βιβλία του: *Οι προγονοί μας: ο διχασμένος υποκόμης* (1952), *Ο αναρριχώμενος βαρόνος* (1957) και *Ο ανύπαρκτος ιππότης* (1959) τριλογία μυθιστορημάτων).

Οι δύσκολοι έρωτες (1958, διηγήματα), Μαρκοβάλντο ή Οι εποχές στην πόλη (1963), Το κάστρο των διασταυρωμένων πεπρωμένων (1969), Οι αόρατες πόλεις (1972), Πάλομαρ (1983).

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

**Γιώργος Σικελιώτης,
Λατέρνα ζωγραφισμένη**

**ΣΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ
συγκεντρώνονται κείμενα τα οποία
επιχειρούν να καταγράψουν τις
ποικίλες όψεις του λαϊκού
πολιτισμού, τόσο μέσα από
απανθίσματα αυθεντικού και
γνήσιου λαϊκού λόγου (λαϊκό
θέατρο / θέατρο σκιών, δημοτικά
τραγούδια) όσο και μέσα από έργα
γνωστών συγγραφέων που
αποτυπώνουν τη λαϊκή νοοτροπία
και συμπεριφορά. Στα κείμενα αυτά
μπορεί να βρει κανείς
χαρακτηριστικούς λαϊκούς τύπους,
ποικίλα λαϊκά έθιμα, λαϊκές
παραδόσεις, παγιωμένες λαϊκές
αντιλήψεις και προλήψεις κ.ά. Είναι
γνωστό ότι ένα μέρος της λαϊκής
παράδοσης χάνεται και ένα άλλο
κατορθώνει να επιβιώνει μέσα στο
χρόνο. Με αυτό το δεδομένο, στα
κείμενα που ακολουθούν**

καθρεφτίζονται όψεις της λαϊκής ζωής που σιγά σιγά σβήνουν ή έχουν ήδη χαθεί, αλλά και ισχυρές συνήθειες του λαού και αντιλήψεις που εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμα και σήμερα.

Λαϊκό παραμύθι Το πιο γλυκό ψωμί

Το παραμύθι που ακολουθεί είναι κεφαλονίτικη παραλλαγή μιας παλαιάς λαϊκής αφήγησης. Ανήκει στον ευρύ τύπο των διηγηματικών ή κοσμικών παραμυθιών, τα οποία αναφέρονται στις περιπέτειες των ανθρώπων χωρίς να χρησιμοποιούν υπερφυσικά στοιχεία. Ειδικότερα, το συγκεκριμένο παραμύθι κατατάσσεται στην κατηγορία των διδακτικών παραμυθιών που, όπως παρατηρεί ο Δ. Λουκάτος, «έχουν πάντα μέσα τους μια διάθεση για διδασκαλία».

Κάποτε ήταν ένας πλούσιος βασιλιάς, πολύ πλούσιος, που

ό,τι επιθυμούσε η καρδιά του το 'χε. Όλα τα είχε, και τον έλεγαν ευτυχισμένο, ώσπου έπαθε μια παράξενη ανορεξιά και δεν είχε όρεξη να βάλει τίποτα στο στόμα του. Σιγά σιγά αδυνατίζε, κι άρχισε να γίνεται γκρινιάρης και παράξενος. Πολλοί γιατροί επήγαιναν και τον έβλεπαν, μα τα γιατρικά τους τίποτα δεν μπορούσαν να του κάμουν. Η ανορεξιά του βασιλιά όλο και κρατούσε, κι εκείνος έρεβε* μέρα με την ημέρα. Τίποτα δε λιμπιζόταν* να φάει' ούτε «του πουλιού το γάλα», που λέει ο λόγος.

Οπού κάποια μέρα, έτυχε να περνάει από το παλάτι του ένας ασπρομάλλης γέροντας φτωχός, που ήτανε όμως σοφός κι ήξερε

*έρεβε (ρεβω): αδυνατίζε

*λιμπιζόταν: λαχταρούσε

από γιατρικά. Του είπανε λοιπόν για το βασιλιά, κι ανέβηκε να τον δει. «Μήπως κουράζεσαι, βασιλιά μου;», τον ρώτησε. «Τι λες, γιατρέ μου», του λέει ο βασιλιάς. «Όλη μέρα ξαπλωμένος απάνου στο θρόνο μου, ούτε το μικρό μου δαχτυλάκι δεν κουνώ». «Μήπως έχεις έγνοιες και σκοτούρες για το λαό σου;» «Όχι, κάθε άλλο. Εγώ ζω ξέγνοιαστος, και καρφάκι δε μου καίεται για κανέναν!» «Μήπως επιθύμησες ποτέ σου κάτι και δεν μπόρεσες να το 'χεις;» «Ούτε κι αυτό! Βασιλιάς είμαι, κι ό,τι γυρέψω το βλέπω μπροστά μου!...».

Σκέφτηκε, σκέφτηκε λίγο ο γέροντας, ύστερα γυρίζει και λέει του βασιλιά: «Άκουσε, βασιλιά μου: Καθώς βλέπω, δεν έχεις τίποτα σοβαρό. Εκείνο που φταίει και δεν έχεις όρεξη να τρως, είναι το ψωμί

που σου δίνουν στο παλάτι! Να διατάξεις να σου φέρουν να φας το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου. Αν μπορέσεις να το 'χεις αυτό, τότε θα γιατρευτείς!».

Από την ίδια μέρα ο βασιλιάς έδωσε διαταγή στους φουρναραίους του παλατιού να ζυμώσουν και να του ψήσουν «το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου!». Έπεσαν με τα μούτρα στη δουλειά οι ψωμάδες σ' όλο το βασίλειο, ποιος θα κάμει στο βασιλιά το πιο γλυκό ψωμί! Ζύμωσαν με ζάχαρη κι ανθόγαλα κάθε λογής ψωμιά και του τα 'φεραν στο παλάτι να τα δοκιμάσει. Μα κανένα απ' όλα εκείνα τα ψωμιά δεν άνοιγε την όρεξη στο βασιλιά. Ούτε κι ήθελε να τα φάει. Το 'να του μύριζε, τ' άλλο του βρομούσε. Ώσπου μια μέρα, έξω φρενών ο βασιλιάς, έστειλε ανθρώπους του

να πάνε να βρύνε το γέροντα και να τον ξαναφέρουνε μπροστά του. Έτσι λοιπόν κι έγινε.

«Θα σε κρεμάσω, που με ξεγέλασες!», του φώναξε ο βασιλιάς μόλις τον είδε. «Γιατί, βασιλιά μου;», τον ρώτησε ο γέροντας. «Γιατί το γλυκό ψωμί, που είπες να μου φτιάξουνε να φάω, δε μου έκαμε τίποτα!» «Μπα;», έκαμε ο γέροντας. «Φαίνεται πως το ψωμί που σου ζύμωσαν, δεν ήταν τόσο γλυκό όσο έπρεπε!» Ο βασιλιάς ήταν πάλι έτοιμος ν' αγριέψει, μα είδε το γέρο που κάτι συλλογιζότανε, και περίμενε.

«Άκουσε, βασιλιά μου», του λέει ο γέροντας ύστερ' από λίγο. «Αν θέλεις να δοκιμάσεις στ' αληθινά το ψωμί που θα σε γιατρέψει, πρέπει να 'ρθεις μαζί μου για τρεις μέρες μονάχα και να κάνεις ό,τι σου λέω.

Αν δε γίνεις καλά, είσαι ελεύθερος να μου πάρεις το κεφάλι!»

Κι ο βασιλιάς, παιδί μου, θέλοντας και μη, δέχτηκε να πάει μαζί με τον παράξενο γέροντα, εκεί που του 'λεγε. Φόρεσε κι αυτός φτωχικά ρούχα, ποδέθηκε* παλιοπάπουτσα, πήρε κι ένα μπαστούνι στα χέρια του κι έφυγε κρυφά από το παλάτι, μακριά, κι επήγανε στον κάμπο, εκεί που καθόταν ο γέροντας, σε μια καλύβα, μέσα σ' ένα χωράφι σπαρμένο.

Ξημερώνοντας, έδωσε ο γέροντας στο βασιλιά ένα δρεπάνι και του λέει: «Έλα να θερίσουμε!». Έπιασε ο βασιλιάς και θέριζε μες στο λιοπύρι* ολάκερη* μέρα. Έκαμε καμιά σαρανταριά δεμάτια στάχια. Ήρθε το βράδυ, πέσανε ξεροί να

***ποδέθηκε: έβαλε τα παπούτσια του**

κοιμηθούνε. Ούτε φαΐ όλη μέρα, ούτε τίποτα. Έμενε, βλέπεις, κι ο γέροντας νηστικός.

Την άλλη μέρα, πρωί πρωί, ξύπνησε ο γέροντας το βασιλιά και του λέει: «Σήκω τώρα, να πάρουμε όλ' αυτά τα δεμάτια, να τα πάμε στ' αλώνι να τ' αλωνίσουμε!». Κουβάλησε στην πλάτη του ο βασιλιάς περσότερ* από τα μισά, κι ύστερα όλη μέρα, γκαπ γκουπ, τα κοπάνιζε με το δάρτη*, ώσπου κάμανε το σάρι σωρό, τ' ανεμίσανε* και το βάλανε στο σακί. Κι όλη μέρα την περά-

* λιοπύρι: καύσωνας * ολάκερη: ολόκληρη * περσότερ': περισσότερα * δάρτης: ξύλο με το οποίο χτυπούν το σάρι * ανεμίσανε [το σάρι]: διαδικασία με την οποία καθαρίζεται το σάρι από τα άχρηστα μέρη

σανε πάλε* έτσι, νηστικοί κι οι δυο τους, μόνο λίγο νερό ήπιανε από τη στέρνα, που ήτανε κοντά στην καλύβα. Πέσανε πάλι κουρασμένοι το βράδυ και κοιμηθήκανε.

Την τρίτη μέρα, το χάραμα, ο γέροντας σήκωσε το βασιλιά: «Ξύπνα», του λέει, «τώρα να πάμε το στάρι μας στο μύλο να τ' αλέσουμε! Πάρ' το εσύ στην πλάτη σου, γιατί εγώ δεν μπορώ, και πάμε εκεί στην κορφή του βουνού, που 'ναι ο μύλος». Τι να κάμει ο βασιλιάς, αφού έτσι ήτανε η συμφωνία*, φορτώνεται το σακί στην πλάτη, και κουρασμένος κι ελεεινός το κουβάλησε στην κορφή. Τώρα αρχίνησε και να πεινάει, μα δεν έλεγε ακόμα τίποτα.

*πάλε: πάλι *συμφωνία: συμφωνία

Αλέσανε το στάρι τους, και για να μην τα πολυλογούμε, γυρίσανε κατά το μεσημέρι στην καλύβα, πάλι ο βασιλιάς φορτωμένος τ' αλεύρι. «Έλα τώρα να ζυμώσουμε», του λέει ο γέρος. Ξεχώρισε ως δέκα λίτρες αλεύρι, το 'ριξε στη σκάφη κι έβαλε το βασιλιά να ζυμώνει.

Ύστερα τον έστειλε στο λόγγο να κόψει ξύλα, κι αργά κατά το βράδυ βάλανε κι εκάψανε το φούρνο, για να ψήσουνε 3-4 καρβέλια. Ο βασιλιάς τώρα πεινούσε κι επερίμενε πότε να ψηθούν τα ψωμιά, για να φάει! Μα πιο πολύ τα λιμπιζόταν, όταν άρχισε να βγαίνει από το φούρνο η μυρωδιά τους. «Πεινάω πολύ», λέει του γέρου. «Περίμενε και θα φας!», του απάντησε κείνος.

Σε λίγο βγήκανε τα καρβέλια, αχνιστά και ροδοψημένα. Σαν πεινασμένος λύκος τότε ο βασιλιάς

άρπαξε το καρβέλι, το έκοψε με τα χέρια του κι άρχισε να τρώει. Μα με την πρώτη μπουκιά που κατάπιε, το πρόσωπο του έγινε κόκκινο από χαρά και φώναξε: «Μάλιστα! Αυτό είναι το πιο γλυκό ψωμί του κόσμου! Κι όμως ούτε μια κουταλιά ζάχαρη δεν έριξα στο ζυμάρι του!». Τότε ο γέροντας χαμογέλασε και του είπε: «Βασιλιά μου, πρέπει να ξέρεις πως η ζάχαρη του ψωμιού σου ήταν ο ιδρώτας που έχυσες για να το φτιάξεις. Τώρα είσ' ελεύθερος να ξαναπάς στο παλάτι σου. Κοίτα μονάχα να δουλεύεις αποδώ κι εμπρός, και θα δεις πως η όρεξη δε θα σου λείψει».

Ο βασιλιάς ακολούθησε την ορμήνεια* του γέροντα, κι όταν γύρισε στο παλάτι του, δούλευε

*ορμήνεια: συμβουλή

κάθε μέρα για το λαό του, εκατέ-
βαινε και στον κήπο του γι' άλλες
δουλειές, κι από τότε γιατρεύτηκε
από την ανορεξία κι έτρωε καλά,
που μακάρι να τρώαμε κι εμείς έτσι!

Νεοελληνικά λαογραφικά κείμενα,
επιμέλεια Δ. Λουκάτος, Βασική
Βιβλιοθήκη, Ζαχαρόπουλος

Ερωτήσεις

1 Απαντώντας στις παρακάτω
ερωτήσεις, θα έχετε αποδώσει
περιληπτικά το περιεχόμενο του
παραμυθιού:

- α. Ποιο πρόβλημα έχει ο ήρωας;
- β. Ποιες λύσεις δοκιμάζει αρχικά;
- γ. Ποιος έρχεται ως βοηθός του και
τι τον συμβουλεύει;

δ. Ακολουθεί τη συμβουλή-δοκιμασία και πώς;

ε. Ποιο αποτέλεσμα είχε η δοκιμασία για τον ήρωα ως προς το αρχικό του πρόβλημα;

2 Ένα γνώρισμα της λαϊκής αφήγησης είναι ότι γίνεται μπροστά σε ακροατήριο το οποίο ο λαϊκός αφηγητής φροντίζει να συγκινήσει, να διδάξει και να ψυχαγωγήσει. Βρείτε μέσα στο παραμύθι σημεία που να επαληθεύουν αυτή την παρατήρηση.

3 Περιγράψτε τους δύο ανθρωπίνους χαρακτήρες του παραμυθιού, το βασιλιά και το γέροντα. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές εντοπίζετε;

Διαθεματικές εργασίες

1 Με αφορμή το παραμύθι, ερευνήστε τα στάδια από τα οποία περνάει το ψωμί μέχρι να φτάσει στο τραπέζι μας. Αν ζείτε σε αγροτική περιοχή, επισκεφθείτε χώρους όπου καλλιεργείται, συγκεντρώνεται και αλέθεται το σάρι. Αν μένετε σε πόλη, ρωτήστε σε φούρνους να πληροφορηθείτε πώς ζυμώνεται και ψήνεται το ψωμί. Τέλος, οργανώστε σχολική εκδήλωση αφιερωμένη σε αυτό το βασικό είδος της ελληνικής διατροφής και παρουσιάστε το υλικό που θα έχετε συγκεντρώσει.

2 Ένα από τα πιο συνηθισμένα μοτίβα (θέματα) των λαϊκών παραμυθιών είναι οι δοκιμασίες

που περνά ο ήρωας μέχρι την ικανοποίηση ή τη δικαίωση του. Ανάλογους άθλους επιχειρούν και οι ήρωες της μυθολογίας μας, όπως ο Ηρακλής, ο Ιάσων κ.ά. Βρείτε και παρουσιάστε στην τάξη σας ανάλογους μύθους.

Βάλιας Σεμερτζίδης, *Το όργωμα*

Αντώνης Μόλλας

Η πείνα του Καραγκιόζη

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η αρχή από το έργο τον παλαιού και γνωστού καραγκιοζοπαίχτη Αντώνη Μόλλα Το χάνι του Μπαρμπαγιώργου, που τυπώθηκε σε φυλλάδιο το 1925. Στο έργο αυτό ο Καραγκιόζης και ο Χατζηαβάτης πείθουν τον Μπαρμπαγιώργο να βάλει χρήματα για να μετατρέψουν ένα παλιό χάνι σε εξοχικό κέντρο. Οι δύο πρώτοι μαζί με το γιο του Καραγκιόζη, τον Κολλητήρη, προσφέρονται να είναι το προσωπικό τον μαγαζιού. Η επιχείρηση όμως δε μακροημερεύει, γιατί ο Καραγκιόζης και ο Κολλητήρης ως σερβιτόροι τα κάνουν

θάλασσα, και τελικά το μόνο που καταφέρνουν είναι να ξυλοκοπηθούν, μαζί με το Χατζηαβάτη, από τον Μπαρμπαγιώργο.

**Πράξη πρώτη
(Η σκηνή παριστά* δεξιά το σαράι και αριστερά το караγκιοζόσπιτο. Ο Καραγκιόζης και ο Χατζηαβάτης ίστανται* εις το μέσον της σκηνής και συζητούν.)**

**Σκηνή Α´
Καραγκιόζης, Χατζηαβάτης**

**ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – Φτώχεια, Χατζα-
τζάρη μου, φτώχεια καταραμένη.**

**ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Κι εγώ,
Καραγκιόζη μου, έχω δέκα μέρες να**

***παριστά: παριστάνει**

***ίστανται: στέκονται**

σταυρώσω δεκάρα στην τσέπη μου. Εσύ όμως δεν πρέπει να παραπονείσαι και τόσο, γιατί έχεις το θείο σου, τον Μπαρμπαγιώργο, που έχει τόση περιουσία, και, δεν αμφιβάλλω, θα σε μπαλώνει.*

ΚΑΡΑΓΚΚΙΟΖΗΣ – Το γρουσουζή, μωρέ, μη μου τον μελετάς, Χατζατζάρη. Μόλις με δει, νομίζει πως βλέπει το χάρο του. Δεν προκάνω* να του πω καλημέρα και με βάνει στο κυνήγι. Μου λέει: «Φεύγα γιατί θα μολήσω τα σκυλιά να σε φάνε».

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Τόσο κακός είναι;

ΚΑΡΑΓΚΚΙΟΖΗΣ – Αφού προχθές, Χατζατζάρη, είχα πάει στη στάνη, και είχα μια πείνα, και λογάριασε με

*θα σε μπαλώνει: θα σε βοηθάει

*προκάνω: προλαβαίνω

τέτοια πείνα να πάω τόσο δρόμο,
Χατζατζάρη, και στο δρόμο που
πήγαινα βρίσκω ένα σύκο σε μια
συκιά και καθώς το 'φαγα και πήγε
στην κοιλιά μου ακούω έναν
εσωτερικόν καβγά, ένα κακό...

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Και πού έγινε
αυτός ο καβγάς, Καραγκιόζη μου;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – Στην κοιλιακήν
μου χώρα. Ήλθον τα άντερα μου εις
έριδας* συναμεταξύ των, ποιο θα
πρωταρπάξει το σύκο.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – (Γελών*) Να σε
πάρει η ευχή, Καραγκιόζη μου,
φαντάζομαι με αυτή την πείνα σαν
πήγες απάνω τι θα 'φαγες.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – Στάσου, Χατζατζάρη,
και θ' ακούσεις τι έπαθα. Μόλις

* ήλθον εις έριδας: τσακώθηκαν

* γελών: γελώντας

πήγα, με είδε η Θεια-Γιωργούλα και με λυπήθηκε, που είχα αλληθωρίσει από την πείνα, και μου γιόμισε μια τσανάκα* στιφάδο, που μοσχοβόλαγε, Χατζατζάρη μου.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Μη μου το λες, Καραγκιόζη μου, γιατί μ' έπιασε λιγούρα· φαντάζομαι πώς θα ρίχτηκες στην τσανάκα...

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – Μόλις λοιπόν κάθισα κι έκοψα κάτι κομμάτες ψωμί μέσα, γιατί μου 'χε φέρει ένα καρβέλι σπιτίσιο μπροστά μου, και μόλις ετοιμαζόμουνα να πάρω την πρώτη μπουκιά, και είχα βουτήξει με το πιρούνι ένα κομμάτι κρέας πενήντα δράμια και ένα κομμάτι ψωμί, ακούω ένα «γκαπ» στο σβέρκο μου, αφού η μούρη μου πήγε μέσα στην

*τσανάκα: βαθύ πήλινο πιάτο

τσανάκα. Ενόμιζα πως έπεσε ένα βαρελάκι που είχαν κρεμάσει στο ταβάνι. Γυρίζω να ιδώ και τι να ιδώ, Χατζατζάρη μου· τον Μπαρμπαγιώργο να ξανασηκώνει την γκλίτσα και να με σημαδεύει. Τι να κάμω αυτή την στιγμήν, Χατζατζάρη; Εσκέφθηκα να κατεβάσω το τροπάριο της ψευτιάς κάτω να τον καταφέρω να με αφήσει τουλάχιστον να φάω και άρχισα τις μαλαγανιές.* Αλλά πού; Όσο να γλιτώσει* η μια γκλιτσιαά, μου 'ρχότανε η άλλη.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Γιατί, Καραγκιόζη μου, σ' έδειρε ο κακούργος κατ' αυτό τον τρόπο;

ΚΑΡΑΓΚΚΙΟΖΗΣ – Τον γκρέμισε ο γάιδαρος στο δρόμο, και μόλις είδε

*μαλαγανιές: καλοπιάσματα

*να γλιτώσει: να τελειώσει

εμένα, ενόμισε πως εγώ έφερα τη γρουσουζιά και τον έριξε ο γάιδαρος. Τι να κάμω, Χατζατζάρη μου; Παρατάω το φαΐ και πηδάω από το παράθυρο να γλιτώσω. Είχα την πείνα, έφαγα και το ξύλο ή που με είδαν τα σκυλιά που έτρεχα και με βάλαν στο κυνήγι και με κάμανε και έφθασα για δέκα λεπτά στη χώρα σαν μοτοσικλέτα.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ

– Αμ, Καραγκιόζη μου, δεν του τα 'χεις κάνει και λίγα του θείου σου. Λίγα μασκαραλίκια του 'χεις κάνει του φουκαρά;

Μάνθος Αθηναίος,
Ο Καραγκιόζης

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – Και ξέρεις γιατί πήγα, Χατζατζάρη; Πήγα να του υποδείξω το χάνι εκείνο που είναι κοντά στο μεγάλο δρόμο, που είναι κλειστό, να τον κατάφερνα να βάλει τίποτα παράδες, να το ανοίξουμε, να γλιτώσω κι εγώ ο φουκαράς. Εγώ τα καταφέρνω λιγάκι στη μαγειρική, επίσης κι ο μπάρμπας μου.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ – Αλήθεια, Καραγκιόζη, και το 'χουν παραμελήσει αυτό το μέρος και έχει και τόσο ωραίο νερό το πηγάδι. Κι εκείνα τα ωραία δένδρα κοντεύουν να ξεραθούν απεριποίητα. Θα κάνατε χρυσές δουλειές, που περνούν τόσοι ξένοι αποκεί καθημερινώς. Αυτό δεν είναι χάνι, Καραγκιόζη μου, αυτό μπορεί να γίνει ένα εξοχικόν κέντρον πρώτης τάξεως. Τι λες, Καραγκιόζη, πάμε μαζί να

τον καταφέρω εγώ τον
Μπαρμπαγιώργο;

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – Τι λες, Χατζατζάρη;
Τι θέλεις, να με γραπώσει και να με
παραγουλήσει στο ξύλο;*

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Αστειεύεσαι που
θα τον αφήσω εγώ να σε δείρει;
Ξέρεις, σε μένα έχει κάποια
υπόληψιν ο Μπαρμπαγιώργος.

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – Άμα σε δει μαζί
μου, θα χάσει πάσαν υπόληψιν και
για σένα και φόβος υπάρχει να μην
τις φας κι εσύ.

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Πάμε μαζί και μη
φοβάσαι, Καραγκιόζη. Εμπρός,
καρδιά, Καραγκιόζη!

*να με παραγουλήσει στο ξύλο: να
με χτυπήσει σαν χταπόδι

**ΚΑΡΑΓΚΚΙΟΖΗΣ – Εμπρός, καρδιά,
Χατζατζάρη μου, αλλά ποδάρια
πίσω.**

**ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Καραγκιόζη, έχεις
το λόγο μου, θα προτιμήσω να φάω
εγώ ξύλο, όχι εσύ. Άμα σου δώσει
μία σφαλιάρα ο Μπαρμπαγιώργος,
θα έχεις το δικαίωμα να μου δώσεις
εκατό εμένα.**

**ΚΑΡΑΓΚΚΙΟΖΗΣ – Άιντε, Χατζατζάρη,
κι αν με δείρει ο Μπαρμπαγιώργος,
αν δε σε ταράξω στο ξύλο
να μη με πουν Καραγκιόζη.
Αν δε σε κάνω να σε πιάσει
παραμιλητό.**

(Αναχωρούν)

**Λευτέρης Κελαρινόπουλος
Ο Χατζηαβάτης**

Σκηνή Β´
(Η σκηνή εις το καφενείον)
Μπαρμπαγιώργος, Χατζηαβάτης,
Καραγκιόζης

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – (Πλησιάζων) Εδώ είσαι, Μπαρμπαγιώργο;

ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΟΣ – Ναι, ωρέ Χατζαβιάτο, εδωνάς κάθουμ' όσο ν' ανοίξουν τα μαγαζιά. Θέλω να ψουνίσω πετσώμ' τα* για τα τσαρούχια μου. Ωρέ ο Καραγκιόζ' είν' κειος* που ν' μαζί σου;

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Ναι, Μπαρμπαγιώργο.

ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΟΣ – Αμ' τι το θέλ'ς το έρμου μαζί σου; Δεν ντρέπεσαι,

***ΠΕΤΣΩΜ'ΤΑ (πετσώματα): δέρματα**
***ΚΕΙΟΣ: εκείνος**

συ νοικοκύρης άνθρωπος, να σέρ-
νεις μαζί σου κειον το λωμποδύτ’;

**ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Δεν έχεις δίκιο,
Μπαρμπαγιώργο, ο Καραγκιόζης
δεν είναι όπως τον λες. Μπορεί να
είναι φτωχός, αλλά είναι τίμιος.**

**ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΟΣ – (Γελών) Α!
ωρέ σκουφιολόι,* μωρέ πώς τα
φέρν’ς γυροβουλιά. Μωρέ δεν πας
κατά καπνού, συ και κειος, που θα
μου πεις πως είν’ τίμιος. Όσο
τίμνια είν’ κι η αλ’πού.**

**ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – Άκουσε, Μπαρ-
μπαγιώργο. Εάν είναι σε αυτήν την
κατάστασιν ο Καραγκιόζης, είναι,
διότι είναι άτυχος. Επειδή ό,τι
εργασίαν και αν επεχείρησε να**

*** σκουφιολόι: αποκαλείται έτσι ο
Χατζηαβάτης, επειδή φοράει πάντα
σκούφο**

κάμει είχε αποτυχίαν. Και ξέρεις·
όταν σκοντάψει κανείς, του λένε και
τύφλα.

ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΟΣ – Ωρέ, π’δί μ’,
δεν είν’ μονάχα κειο, αλλ’ είν’ και
γρουσούζ’κο. Άμα θανά’ ρθ’ στην
κ’λύβα, θα πάθου κακό.

ΧΑΤΖΗΒΑΤΗΣ – Αυτά είναι
προλήψεις, Μπαρμπαγιώργο. Τον
καημένον· είναι ανιψιός σου και
οφείλεις να του δώσεις καμιά
εργασία να ζήσει. Έχει και το παιδί
του να το σπουδάσει, να μη μείνει
στραβό σαν κι αυτόν.

ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΟΣ – Να το
σπουδάξ’, ωρέ, να μάθ’ να κλέβ’
ωγροπαϊκά.* Αμ’ τι λες, ωρέ
Χατζαβιάτο; Εγώ λέω να του ρίξω,
ωρέ, μια φόλα να πάει σα σκύλος.

*ωγροπαϊκά: ευρωπαϊκά

ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – (Γελών) Α, Μπαρμπαγιώργο, εσύ δεν είσαι τόσο κακός να κάνεις τέτοια πράγματα. Τώρα, ας αφήσουμε τ' αστεία και ας ομιλήσουμε σοβαρά. Εγώ ερχόμουν να να σ' έβρω για να μιλήσουμε για κάποια σοβαρά δουλειά. Στάσου να φωνάξω και τον Καραγκιόζη.

ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΟΣ – Κράχ' το να 'ρθ' δω, ωρέ Χατζαβιάτο. Ας πάει κατά καπνού το έρμου, π'δί* τ'ς αδερφής μ' είν' και το λυπάμ'.

**ΧΑΤΖΗΑΒΑΤΗΣ – (Φωνάζει)
Καραγκιόζη! Καραγκιόζη, έλα εδώ.**

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – (Όστις* από μακρόθεν παρακολουθούσε το Χατζηαβάτη και τον Μπαρμπαγιώργον.) Έρχομαι, Χατζατζάρη.

***π'δί: παιδί *όστις: ο οποίος**

(Ιδία*) Το μαλαγάνα, πώς τα κατάφερε και τον τουμπάρησε τον Μπαρμπαγιώργο. Το αποφώλιον της κατεργαριάς* άμα αρχίσει το πίτσι, πίτσι, πίτσι, δεν του γλιτώνεις. Είναι σαν τον γκραβαρίτικο* ζητιάνο, που ενώ τον διώχνεις και τον βρίζεις, εκείνος σου κολλάει τσιμπούρι. Την πεντάρα θα σ' την πάρει. (Πλησιάζει)

ΜΠΑΡΜΠΑΠΩΡΓΟΣ – (Γελών) Έλα σιμά, ωρέ παλιοζάγαρο.*

ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ – (Ιδία) Το γρουσούζη το Χατζατζάρη, πώς τα κατάφερε! Ο μπάρμπας μου να με

*ιδία (καθαρεύουσα: προς τον εαυτό του χαμηλόφωνα *το αποφώλιον της κατεργαριάς: το φαινόμενο της κατεργαριάς
*παλιοζάγαρο: παλιόσκυλο

βλέπει και να γελάει· αυτό είναι
θαύμα. (Δυνατά) Καλημέρα,
μπαρμπούλη μου. (Κύπτει και φιλεί
το χέρι του Μπαρμπαγιώργου.) Να
φιλήσω το ευλογημένο σου χεράκι,
μπαρμπούλη μου. (Ιδία) Που βαράει
τες καλές γροθιές.

ΜΠΑΡΜΠΑΠΩΡΓΟΣ – Τήρα, τήρα*
το ποντίκ'. Α, ωρέ έρμου,
κομπλιμενταρούδια κάν'ς. Έτσ',
ουρέ ζ'λάπ', να φέρεσαι στους
τρανότερους σου, να δεις,
ωρέ, σε π'ράζ' κ'νείς; *

*τήρα: κοίτα

*π'ράζ' κ'νείς:

σε πειράζει κανείς

Μάνθος Αθηναίος,
Ο Μπαρμπαγιώργος

ΚΑΡΑΓΚΚΙΟΖΗΣ - (Ιδία) Αμ έτσι λέγε μου, μπαστούνοβλάχε, πως θέλεις μαλαγανιές. (Δυνατά) Εγώ, μπαρμπούλη μου, πάντοτε σε αγαπώ και σε σέβουμαι, αλλά συ άμα με ιδείς με αρχινάς στο ξύλο.

**Ο Καραγκιόζης, τόμ. Α΄,
επιμέλεια Γ. Ιωάννου, Ερμής**

Ερωτήσεις

1 Ποιο είναι το μόνιμο πρόβλημα του Καραγκιόζη και πώς προσπαθεί να το αντιμετωπίσει;

2 Πώς φέρεται στον Καραγκιόζη ο θεός του ο Μπαρμπαγιώργος και γιατί; Προσπαθήστε να περιγράψετε το χαρακτήρα του Μπαρμπαγιώργου

3 Περιγράψτε το χαρακτήρα του Χατζηαβάτη, έτσι όπως διαγράφεται στο συγκεκριμένο κείμενο.

4 Εντοπίστε σημεία όπου κορυφώνεται το χιούμορ και εξηγήστε πώς επιτυγχάνεται αυτό.

Διαθεματικές εργασίες

1 Όσοι από τους μαθητές έχετε τη δυνατότητα, δείτε μια παράσταση Καραγκιόζη (ζωντανά ή βιντεοσκοπημένη ή σε CD-ROM) και προσπαθήστε να περιγράψετε τους χαρακτήρες του έργου, παρουσιάζοντας τα βασικότερα γνωρίσματα τους.

2 Με τη βοήθεια του καθηγητή των Καλλιτεχνικών κατασκευάστε φιγούρες του θεάτρου σκιών για να διακοσμήσετε την τάξη ή το δωμάτιο σας.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΟΛΛΑΣ

**Γνωστός καραγκιοζοπαίχτης.
Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1871 και
πέθανε το 1949. Πρωτόπαιξε
Καραγκιόζη το 1903 στον Πειραιά.
Πλούτισε τον κόσμο του
Καραγκιόζη με νέους τύπους (το
Σαναλέμε, τον Πεπόνια, τον Καικαί,
τον Ομορφονιό κ.ά.). Υπήρξε ο
πρώτος πρόεδρος του Σωματείου
Ελλήνων Καραγκιοζοπαιχτών, θέση
που κράτησε για πολλά χρόνια από
το 1924 κ.ε.**

Δημοτικό τραγούδι

Ύπνε μου κι έπαρέ μου το

Στην Κάρπαθο επιβιώνει από τα παλιά χρόνια μέχρι σήμερα το έθιμο των «Εφτά». Επτά μέρες μετά τη γέννηση τον παιδιού μαζεύονται οι συγγενείς στο σπίτι τον και παίρνουν μέρος στην τελετή. Βάζουν το βρέφος σε μεταξωτή κουβέρτα και κρατώντας τις τέσσερις άκρες της το κουνούν και του τραγουδούν τραγούδια (μαντινάδες) στο σκοπό τον νανουρίσματος. Ένα τέτοιο τραγούδι είναι κι αυτό που ακολουθεί.

Υπνε μου κι έπαρέ* μου το,
ύπνε νανούρισέ το
κι αν έχεις μήλα, κόψε του,
κουλούρια τάισέ το
κι αν έχεις και ροδόσταμο,
να το ροδοσταμνίσεις.
Κι αν μου το πάρεις, ύπνε μου,
τρεις χώρες σου χαρίζω
τρεις χώρες και τα τρία χωριά
και τρία μοναστήρια.
Την Κάρπαθο με τα νερά,
τη Ρόδο με τα πλούτη
και την Κωσταντινούπολη
με το πολύ λουάρι.*
Κοιμήσου που παράγγειλα
κάτω στην Αλεξάνδρα*
για να σου φέρουν κόρη μου
τσεμπέρι* με τα χάντρα.*

*έπαρε: πάρε *λουάρι: αμύθητα
πλούτη *τσεμπέρι: πλουμιστό
μαντίλι για το κεφάλι

Νάνι τη την κορούλα μου,
την ακριβή μου κόρη
που μου τη λουαριάζουσι*
γιατροί και δικηγόροι.
Κοιμήσου που να κάθεται
κι η μοίρα σου να υφαίνει
και το καλό σου ριζικό
να κουβαλεί να φέρνει.
Κι αν την επάρεις, ύπνε μου,
πάρ' τη σε περιβόλια
σε κυπαρίσσια σε δεντριά
σε μήλα σε κυδώνια.
Ύπνε που παίρεις* τα παιδιά,
έλα έπαρε και τούτο,
μικρό μικρό μου τώπαρε*
μεγάλο φέρε μού το.

*τα χάντρα (το χάντρο): οι χάντρες,
το μάλαμα *παίρεις: παίρνεις

*λουαριάζουσι: λογαριάζουνε,
υπολογίζουν ως μελλοντική νύφη

*τώπαρε: πάρε το

**Κοιμήσου με την Παναγιά
και με τον Αϊ-Γιάννη
και τον Αφέντη το Χριστό
κι όπου πονεί να γειάνει.
Κοιμήσου που να κοιμηθείς
στο μέλι και στο γάλα
και να σε βάλει η μοίρα σου
σ' αρχοντικά μεγάλα.**

**Γ. Μ. Γεωργίου,
Καρπαθιακά, τόμ. Α΄**

Δημήτρης Δάβης, Καρπαθιώτισσα

Ερωτήσεις

- 1** Τι ζητά για χάρη του βρέφους από τον ύπνο ο/η τραγουδιστής/-στρια και τι τάζει ο ίδιος να του δώσει ως ανταπόδοση;
- 2** Πώς προβάλλεται μέσα στο νανούρισμα η αξία της νεογέννητης κόρης;
- 3** Ποια προϊόντα και τρόφιμα αναφέρονται στο τραγούδι; Σε ποιες παραγωγικές δραστηριότητες των κατοίκων αντιστοιχούν;
- 4** Σε ποια σημεία του τραγουδιού συναντάμε θέματα από την αρχαία μυθολογία (π.χ. για τη μοίρα) και σε ποια από τη χριστιανική θρησκεία; Προσπαθήστε να εξηγήσετε πώς συνδυάζονται αυτά τα δύο στοιχεία.

Διαθεματικές εργασίες

1 Στο τραγούδι γίνεται λόγος για τέσσερις περιοχές -την Κάρπαθο, τη Ρόδο, την Κωνσταντινούπολη και την Αλεξάνδρεια-, καθεμιά από τις οποίες, όπως αναφέρεται στο κείμενο, είναι φημισμένη για κάτι (νερά, πλούτη κ.λπ.). Αφού χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες, κάθε ομάδα να αναζητήσει πληροφορίες και άλλου είδους υλικό (π.χ. φωτογραφίες) για να επιβεβαιώσει ή όχι τη φήμη κάθε περιοχής. Τα βιβλία της Ιστορίας, της Γεωγραφίας και της Οικιακής Οικονομίας θα σας φανούν χρήσιμα.

2 Βρείτε έθιμα της γέννησης και από άλλες περιοχές της Ελλάδας και παρουσιάστε τα στην τάξη με ανάλογη μουσική επένδυση.

Μπορείτε επίσης να βρείτε και τραγούδια-νανουρίσματα σύγχρονων συνθετών (π.χ. το νανούρισμα από το Ματωμένο γάμο του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα μελοποιημένο από το Μάνο Χατζιδάκι).

**Φώτης Κόντογλου,
*Η οικογένεια του ζωγράφου***

Μαρία Ιορδανίδου

Τα φαντάσματα

Το κείμενο αυτό αποτελεί ένα μικρό αυτοτελές επεισόδιο από το βιβλίο της Μαρίας Ιορδανίδου Η αυλή μας. Η συγγραφέας με λεπτό χιούμορ παρουσιάζει τις αντιφάσεις της ανθρωπίνης ψυχής και ταυτόχρονα την ευρηματικότητα τον ανθρώπου στη συνάντηση ή και στη σύγκρουσή του με τα μυστήρια της φύσης, και κυρίως με το υπερφυσικό στοιχείο.

Όταν σπάσεις, λέει, καθρέφτη, περίμενε εφτά χρόνια γρουσουζιάς. Τι πρέπει να κάνεις για να φέρεις εφτά χρόνια χαράς και ευδαιμονίας; Να σας το πω εγώ.

Ν' ανοίξεις νηπιαγωγείο στην αυλή σου.

Κοντεύει χρόνος που εγκαινιάσαμε το νηπιαγωγείο στην αυλή μας και από κείνη την ημέρα άλλος αέρας, θαρρείς, φύσηξε μέσα στην αυλή μας. Έπαψαν τα κλάματα των παιδιών, η νευρικότητα των μανάδων. Σηκώνονται τα πουλάκια μου το πρωί και τρέχουν χαρούμενα στο σχολειό τους. Πηγαίνουν ν' ανταμώσουν την Αννούλα, που τα περιμένει με ανοιχτή αγκαλιά. Εγώ από τώρα άρχισα να σκέφτομαι τι πρέπει να κάνω όταν τελειώσουν αυτά τα ευτυχισμένα επτά χρόνια, για να παρατείνω την ευτυχία μας.

Τώρα θα μου πεις, γιατί επτά χρόνια; Μα επτά ήταν τα χρόνια με τις ισχνές* και τις παχιές αγελάδες

***ισχνές: αδύνατες**

στο όνειρο του Φαραώ. Εφτά ήταν τα χρόνια της πείνας και της αφθονίας που ακολούθησαν. Αυτοί οι σημαδιακοί αριθμοί δεν είναι τυχαίοι. Εγώ τώρα πάω να τα πιστέψω όλα. Άρχισα να πιστεύω και στις υπερφυσικές δυνάμεις και στα στοιχειά και να τα κάνω χάζι.

Θυμάμαι τι πάθαμε μια μέρα με το στοιχειό του νεκροταφείου έξω από το Άργος. Τι ήτανε εκείνο το κακό!

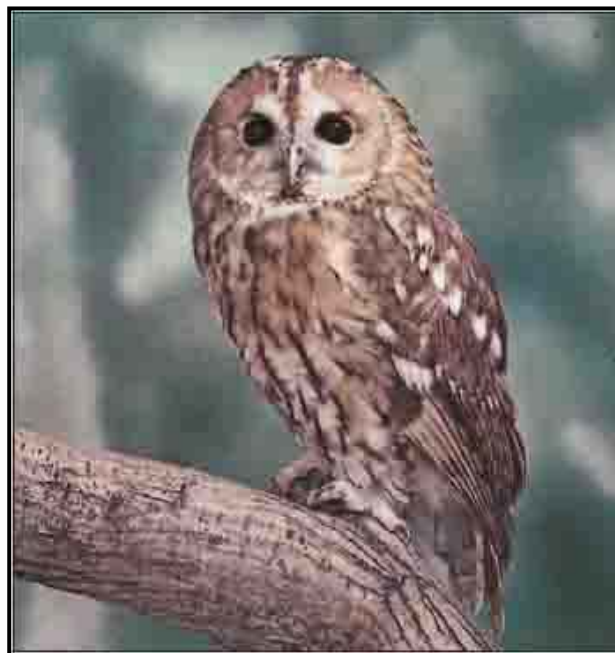
Είχαμε πάει εκδρομή με την «Περιηγητική»* στην Πελοπόννησο. Ο Γιάννης, η Νέλλη και εγώ. Ήταν καλοκαίρι, ζέστη φοβερή. Φτάσαμε αργά στο Άργος, και, κουρασμένοι όλοι όπως ήμασταν, μετά το φαγητό πέρασαμε να κοιμηθούμε. Πού να

*«Περιηγητική»: εκδρομικός σύλλογος

μας πιάσει όμως ύπνος. Η κάμαρα του ξενοδοχείου έβραζε. Ξαναντυθήκαμε και βγήκαμε έξω. Πήραμε τη δημοσιά,* και χωρίς να το καταλάβουμε βγήκαμε έξω από την πόλη, στον κάμπο. Συνεχίσαμε να περπατάμε στο χωματόδρομο ανάμεσα από τα ποτισμένα μποστάνια που ανάδιναν δροσιά μαζί με όλες τις μυρωδιές της βρεμένης γης και των όσων φύτεωναν εκεί πάνω. Το μόνο που ακούονταν ήταν τα τρι τρι των γρύλων και πού και πού γαβγίσματα σκύλων σαν προσπερνούσαμε κανένα κοιμισμένο χωριουδάκι. Πόση ώρα περπατούσαμε δεν ξέρω, μα κάποια στιγμή σταμάτησαν και οι γρύλοι, σταμάτησαν και τα σκυλιά, ακόμα και το ελάχιστο

*δημοσιά: κεντρικός δημόσιος δρόμος

**θρόισμα που έκανε το μικρό αεράκι
ανάμεσα στις καλαμποκιές κι αυτό
σταμάτησε. Το φεγγάρι έφεξε πιο
δυνατά, και παρουσιάστηκε
μπροστά μας, πνιγμένο μέσα στα
κυπαρίσσια, ένα νεκροταφειάκι. Οι
άσπροι του τάφοι φέγγανε, τα
κυπαρίσσια κατάμαυρα. Και
ξαφνικά, μέσα στην ησυχία,
ακούστηκε μια βαριά ανάσα.
Εισπνοή... εκπνοή... και πάλι
εισπνοή... εκπνοή... βαριά βαριά
και σχεδόν σφυριχτά.**

Δε μίλησα, δε λάλησα, δεν είπα κουβέντα. Κουβέντα δεν είπαν ούτε τα παιδιά. Προχωρήσαμε λίγο ακόμα και μετά κάναμε μεταβολή και πήραμε το δρόμο του γυρισμού. Μάταια τεντώνω τ' αυτιά μου να ξανακούσω την ανάσα. Τίποτα. Το νεκροταφείο στέκουνταν σιωπηλό. Τι διάολο, μήπως έκανα λάθος; Μα τ' άκουσα καλά. Να ρωτήσω τα παιδιά δεν ήθελα. Ντράπηκα να δείξω πως έδωσα σημασία ή πως φοβήθηκα. Ακούσανε κι αυτά, δεν ακούσανε; Σ' όλο το δρόμο ως το Άργος με τυραννούσε η σκέψη. Πολεμούσα να λογικευτώ και να δώσω μια εξήγηση. Τι μπορούσε να ανασαίνει έτσι; Να ήταν ο φύλακας του νεκροταφείου και θέλησε να μας τρομάξει; Τι φύλακας όμως. Έχουνε αυτά τα μικρά νεκροταφεία φύλακες; Μήπως κανένας οδοιπό-

ρος είχε πέσει να κοιμηθεί εκεί, και αυτό ήτανε το ροχαλητό του; Μα μέρος ήταν πάλι αυτό για ύπνο;

Τα χρόνια πέρασαν και κάποτε αποχτήσαμε το σπιτάκι μας στο Βλυχό της Ύδρας. Αγριότοπος, σπαρμένος με πέτρα κι αγκάθι. Συντροφιά, εκτός από τους λιγοστούς και καλούς γείτονες, έχουμε την ημέρα τους γλάρους, από τη θάλασσα μεριά, και τα φιδάκια, τις σαύρες και τα γεράκια απ' το βουνό. Τη νύχτα μάς συντροφεύουν τα σκαντζοχοίρια και οι κουκουβάγιες. Πρώτη φορά στη ζωή μου είδα τόσο πολλές κουκουβάγιες σ' ένα μέρος. Αν πεις μάλιστα για τη ρεματιά που καταλήγει στο στοιχειωμένο γεφύρι του Βλυχού, εκεί τις βλέπεις να κάθονται στα βράχια έξω από τις τρύπες τους ακόμα και μέρα μεσημέρι.

– Καλέ, τι φασαρία έχουνε σήμερα οι κουκουβάγιες, λέω ένα βράδυ στους γείτονές μας όπου είχαμε πάει για βεγγέρα.* Γούτσου γούτσου, και κάτι αλλιιώτικες φωνούλες και φτερουγίσματα.

Σάββας Χαρατσίδης
Δύο γυναικείες μορφές

*βεγγέρα: βραδινή συγκέντρωση σε σπίτι για συζήτηση και διασκέδαση

– Θα ζευγαρώνουν, είπε η κυρία Μαρίκα. Έτσι κάνουν όταν είναι στην εποχή τους. Και πού να τις ακούσεις ν’ ανασαίνουν. Σαν άνθρωποι κάνουν.

– Πώς κάνουν σαν ανασαίνουν;, πετάχτηκε αμέσως η Νέλλη.

Η κυρία Μαρίκα πήρε μια βαθιά ανάσα και αφού γέμισε τα πλεμόνια της αέρα, άρχισε σιγά σιγά να τον ξεφυσά.

– Αχχχχ... Χςςςςςςςς..., έκανε.

Και οι δυο μείναμε με το στόμα ανοιχτό.

– Κουκουβάγιες... στο νεκροταφείο... στο Άργος, ψέλλισε η Νέλλη και μετά ξέσπασε σε γέλια.

Τότε έμαθα πως κι εκείνη είχε ακούσει τη βαριά ανάσα μέσ’ από το νεκροταφείο τη νύχτα στον κάμπο του Άργους, και πως όλ’ αυτά τα χρόνια δεν ήξερε πώς να το

εξηγήσει. Ντράπηκε, μου είπε, να το κουβεντιάσει, μήπως και ήταν της ιδέας της.

Το μυστήριο λύθηκε, όμως εγώ απογοητεύτηκα.

Μ. Ιορδανίδου, *Η αυλή μας*,
Βιβλιοπωλείον της Εστίας

Ερωτήσεις

1 Ποιες προλήψεις ή λαϊκές δοξασίες αναφέρονται στο απόσπασμα; Ποια από αυτές απομυθοποιείται (= χάνει τη βαρύτητα, τη σημασία της) στο τέλος και με ποιον τρόπο;

2 Περιγράψτε σε ένα μικρό κείμενο έναν προληπτικό άνθρωπο που γνωρίζετε προσωπικά ή για τον οποίο σας έχουν μιλήσει άλλοι.

3 «Το μυστήριο λύθηκε, όμως εγώ απογοητεύτηκα»: Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί η αφηγήτρια νιώθει απογοήτευση, ενώ θα έπρεπε να νιώθει χαρά για τη διαλεύκανση του μυστηρίου;

Διαθεματική Εργασία

1 Αναζητήστε σε βιβλία με λαογραφικό περιεχόμενο πληροφορίες για προλήψεις που σχετίζονται με στοιχεία ή υπερφυσικά φαινόμενα, ή ζητήστε από ηλικιωμένους συγγενείς και γνωστούς σας να σας μιλήσουν για το θέμα αυτό.

Κοσμάς Πολίτης

Τα τσερκένια

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα Στου Χατζηφράγκου (1963). Στο έργο αυτό περιγράφονται με νοσταλγική διάθεση η ζωή και οι περιπέτειες μιας παρέας παιδιών σε μια γειτονιά (Στου Χατζηφράγκου) της Σμύρνης στις αρχές τον 20ού αιώνα. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ένα από τα παιδιά, γέρος πρόσφυγας πια στην Αθήνα, περιγράφει το έθιμο τον πετάγματος των χαρταετών, που εκείνα τα χρόνια στη Σμύρνη τους έλεγαν τσερκένια.

Θ α σου μιλήσω για τα
τσερκένια.

Είδες ποτέ σου πολιτεία να ση-
κώνεται ψηλά; Δεμένη από χιλιάδες
σπάγγοι* ν' ανεβαίνει στα ουράνια;
Ε, λοιπόν, ούτε είδες ούτε θα μετα-
δείς ένα τέτοιο θάμα. Αρχινούσανε
την Καθαρή Δευτέρα –ήτανε αντέτι*
– και συνέχεια την κάθε Κυριακή και
σκόλη,* ώσαμε των Βαγιών. Από
του Χατζηφράγκου τ' Αλάνι κι από
το κάθε δώμα κι από τον κάθε ταρ-
λά* του κάθε μαχαλά της πολιτείας,
αμολάρανε τσερκένια. Πήχτρα ο
ουρανός. Τόσο, που δε βρίσκανε

*σπάγγοι: ιδιωματική αιτιατική ο
αφηγητής χρησιμοποιεί το τοπικό
ιδίωμα βλ. και παρακάτω «παρέα
με αγγέλοι» *αντέτι: έθιμο

*σκόλη: σχόλη, αργία

*ταρλά (ταρλάς): οικόπεδο

θέση τα πουλιά. Για τούτο, τα χελιδόνια τα φέρνανε οι γερανοί μονάχα τη Μεγαλοβδομάδα, για να γιορτάσουνε την Πασχαλιά μαζί μας. Ολάκερη τη Μεγάλη Σαρακοστή, κάθε Κυριακή και σκόλη, η πολιτεία ταξίδευε στον ουρανό. Ανέβαινε στα ουράνια και τη βλόγαγε ο Θεός. Δε χώραγε το μυαλό σου πώς μπόραγε να μείνει κολλημένη χάμω στη γης, ύστερ' από τόσο τράβηγμα στα ύψη. Και όπως κοιτάγαμε όλο ψηλά, τα μάτια μας γεμίζανε ουρανό, ανασαίναμε ουρανό, φαρδαίνανε τα στέρνα μας και κάναμε παρέα με αγγέλοι. Ίδια αγγέλοι κι αρχαγγέλοι κορωνίζανε* ψηλά. Θα μου πεις, κι εδώ, την Καθαρή Δευτέρα, βγαίνουνε κάπου εδώ γύρω κι αμολάρουνε τσερκένια. Είδες όμως ποτέ

*κορωνίζανε: αιωρούνταν

σου τούτη την πολιτεία ν' αρμενίζει στα ουράνια; Όχι. Εκεί, ούλα ήταν λογαριασμένα με νου και γνώση, το κάθε σοκάκι δεμένο με τον ουρανό. Και χρειαζότανε μεγάλη μαστοριά και τέχνη για ν' αμολάρεις το τσερκένι σου.

Ο Σταυράκης, ο Σταυράκης του Αμανατζή, θα γινότανε σπουδαίος τσερκενάς. Μα χαραμίστηκε η ζωή του. Ας είναι... Που λες, θα γινότανε σπουδαίος τσερκενάς. Παιδί ακόμα, ήτανε μάνα στις μυρωδιές. Να σου εξηγηθώ. Συμφωνούσες μ' έναν άλλον που αμόλαρε τσερκένι – όλα γίνονταν με συμφωνία, τίμια, δίχως χιανετιά* – συμφωνούσες μαζί του να παίρνετε μυρωδιές. Δηλαδή ποιος θα ξούριζε την οριά*

*χιανετιά: μπαμπεσιά, απάτη

*οριά: ουρά

του αλλουνού. Ο Σταυράκης άφηνε σπάγγο, έφερνε το τσερκένι του πιο πέρα και λίγο πιο κάτω από το τσερκένι τ' αλλουνού, τράβαγε τότε σπάγγο με δυνατές χεριές, και χραπ! του ξούριζε την οριά. Ήξερε κι άλλα κόλπα ο Σταυράκης. Και τα τσιγαροχαρτάκια της οριάς γινό- ντουσαν άσπρα πουλάκια, πεταρί- ζανε στα ουράνια, ώσπου τα 'χανες από τα μάτια σου. Το κολοβό τσερ- κένι αρχίναγε να παίρνει τάκλες* – να, όπως γράφουνε τώρα κάποιες φορές οι εφημερίδες για τ' αεροπλάνα – και σαν ήπεφτε με το κεφάλι, δεν είχε γλιτωμό: χτύπαγε κάπου, ήσπαζε ο γιαρμάς* στη μέση, και το τσερκένι σωριαζότανε ίδιο κορμί με τσακισμένη

*τάκλες: τούμπες *γιαρμάς: η κε- ντρική ξύλινη βέργα του χαρταετού

ραχοκοκαλιά. Ήτανε μάνα ο Σταυράκης.

Μα εξόν από τις μυρωδιές, ήτανε και τα παρσίματα. Μπλέκανε τα δυο τσερκένια, τράβαγες σπάγγο, τεζάρανε,* κι όποιος ήσπαζε το σπάγγο τ' αλλουνού του 'παιρνε το τσερκένι. Κι αυτό με τίμια συμφωνία. Φώναζες, να τα παίρνομε; Ναι, σου αποκρινότανε ο άλλος, μα τι σπάγγο έχεις; Γιατί, αν είχες σπάγγο σιτζίμι* ή διμισκί* κι ο άλλος είχε σπάγγο τσουβαλίσιο, σίγουρα τον έκοβες. Έπρεπε να 'ναι ισοπαλία, που λένε. Βέβαια, γινόντουσαν και χιανετιές καμιά φορά. Σπάνια όμως.

Τα τσερκένια δεν ήτανε σαν τα εδώ, τετράγωνα ή με πολλές

*τεζάρανε: τεζάρω(τεντώνω)

*σιτζίμι: χοντρός σπάγγος

*διμισκί: χοντρός σπάγγος

γωνίες. Να σου εξηγηθώ. Φαντάσου ένα καλαμένιο τόξο – μισό τσέρκι,* δηλαδή – με την κόρδα* και με τη σαΐτα του. Η σαΐτα του – αυτός είναι ο γιαρμάς του τσερκενιού – ήτανε μια ξύλινη βέργα. Ο γιαρμάς, λοιπόν, περίσσευε κάτω από την κόρδα, δυο φορές πιο μακρύς παρά από την κόρδα ώσαμε τη μέση του τσερκιού. Αυτό, για την ισορροπία. Ήτανε δεμένος στην κορφή του τσερκιού, το ίδιο και καταμεσής στην κόρδα. Κάτω, η μύτη του είχε μια χαρακιά. Ένας σπάγγος ξεκίναγε από την μίαν άκρη του τσερκιού, πλάι στην κόρδα, κατέβαινε, χωνό-

*τσέρκι: μεταλλικό στεφάνι με το οποίο στερεώνουν τις κυρτές σανίδες του βαρελιού ξύλινο ή μεταλλικό στεφάνι που το χρησιμοποιούσαν ως παιχνίδι *κόρδα: χορδή

τανε στη χαρακιά ή δενότανε γύρω στη μύτη, ανέβαινε από την άλλη, και ξαναδενότανε στην άλλη άκρη του τσερκιού. Το τσερκένι, λοιπόν, ήτανε ένα τόξο, που τέλειωνε κάτω μυτερό, σε σφήνα. Αυτός ήτανε ο σκελετός. Τον ντύνανε ύστερα με χαρτί, χοντρό ή πιο λιανό, ανάλογα με το μπόι του τσερκενιού. Βέβαια, το καλό τσερκένι, ήπρεπε να 'ναι καλοζυγιασμένο, να μη γέρνει ούτε από τη μια μπάντα ούτε από την άλλη. Μα, να σου πω την αμαρτία μου, εμένα μ' άρεσε να γέρνει λιγάκι από τη μια. Του κρέμαγα σκουλαρίκι από την άλλη, και σαν κορώνιζε ψηλά, καμάρωνε ίδια κοπέλα.

Το πιο φτηνό τσερκένι ήτανε ο Τούρκος: ένα μονοκόμματο κόκκινο χαρτί, με κολλημένα πάνω το μεσοφέγγαρο και τ' άστρο. Ύστερα

ερχότανε ο Φραντσέζος, μπλου,*
άσπρο, κόκκινο, κολλημένα πλάι
πλάι με τσιρίσι.* Ακόμα πιο ακριβός
ήτανε ο Έλληνας. Βλέπεις για την
ελληνικιά παντιέρα,* χρειάζονται
πολλές λουρίδες, άσπρες και γαλά-
ζιες, χώρια ο σταυρός στη μια
γωνιά, και ήθελε δουλειά το κόλλη-
μα. Στο κόστος τού παράβγαινε ο
Αμερικάνος, κόκκινες και άσπρες
λουρίδες, και τ' άστρα στη γωνιά.
Μα πιο ακριβό απ' ούλα τα τσερκέ-
νια, πανάκριβο, ώσαμε οχταράκι,*
μπορεί και δέκα μεταλλίκια* – σου
μιλάω για τρεχούμενο μπόι, κοντά
ένα μέτρο- ήτανε το μπακλαβουδω-
τό. Ούλο μικρά μικρά τρίγωνα και

*μπλου: μπλέ *τσιρίσι: είδος

κόλλας *παντιέρα: σημαία

*οχταράκι: οχτώ μεταλλίκια

*μεταλλίκια: νομίσματα

μπακλαβουδάκια, χρώματα χρώματα. Εξόν από τον κόπο για το κόλλημα, χρειαζότανε και μεγάλη τέχνη, για να 'ναι ούλα τα κομματάκια ταιριαστά στο σχέδιο και στο χρώμα. Πήγαινε και πολύ τσιρίσι... Ακριβούτσικο ήτανε κι ο ουρανός με τ' άστρα, σκούρο μαβί, με κολλημένα πάνω του, από χρυσόχαρτο, ούλα τ' άστρα και οι κομήτες τ' ουρανού. Και πού να δεις κάτι θεόρατα τσερκένια, πάνω από μπόι ανθρώπου. Αυτά, τ' αμολάρανε οι μεγάλοι, όχι με σπάγγο, με σκοινάκι. Τα κουμαντάρανε δυο δυο νομάτοι, γεροί άντροι, με χέρια ροζιασμένα στη δουλειά, γιατί το τράβηγμα του αέρα σου χαράκιαζε τα δάχτυλα. Τα μάτωνε. Αμόλαρα κι εγώ ένα τέτοιο τσερκένι μια βολά.*

*μια βολά: μια φορά

**Αυτά είχα να σου πω. Ήτανε
θάμα να βλέπεις ολάκερη την πολι-
τεία ν' ανεβαίνει στα ουράνια. Να,
για να καταλάβεις, ξέρεις το εικό-
νισμα, που ο άγγελος σηκώνει την
ταφόπετρα, κι ο Χριστός βγαίνει
από τον τάφο κι αναλήφτεται στον
ουρανό, κρατώντας μια πασχαλιάτι-
κια κόκκινη παντιέρα; Κάτι τέτοιο
ήτανε.**

**Αυτά είχα να σου πω. Έλα,
πήγαινε τώρα. Στο καλό.**

**Κ. Πολίτης,
*Στου Χατζηφράγκου, Ερμής***

Ερωτήσεις

- 1** Ο αφηγητής, που βρίσκεται σε ώριμη ηλικία, περιγράφει σε κάποιο συνομιλητή του σκηνές από την παιδική του ζωή στη Σμύρνη. Ποια συναισθήματα του αποκαλύπτονται; Μπορείτε να εντοπίσετε στο κείμενο σημεία που να επιβεβαιώνουν τις παρατηρήσεις σας;
- 2** Ποια παιχνίδια έπαιζαν ο αφηγητής και η παρέα του με το πέταγμα των χαρταετών;
- 3** Το έθιμο του πετάγματος των χαρταετών διατηρείται και στην εποχή μας. Ποιες διαφορές εντοπίζετε σε σύγκριση με όσα περιγράφει ο αφηγητής;
- 4** Ο αφηγητής συνδέει το πέταγμα των «τσερκενιών» με διάφορες θρησκευτικές εικόνες. Βρείτε τα σχετικά χωρία και σχολιάστε τα.

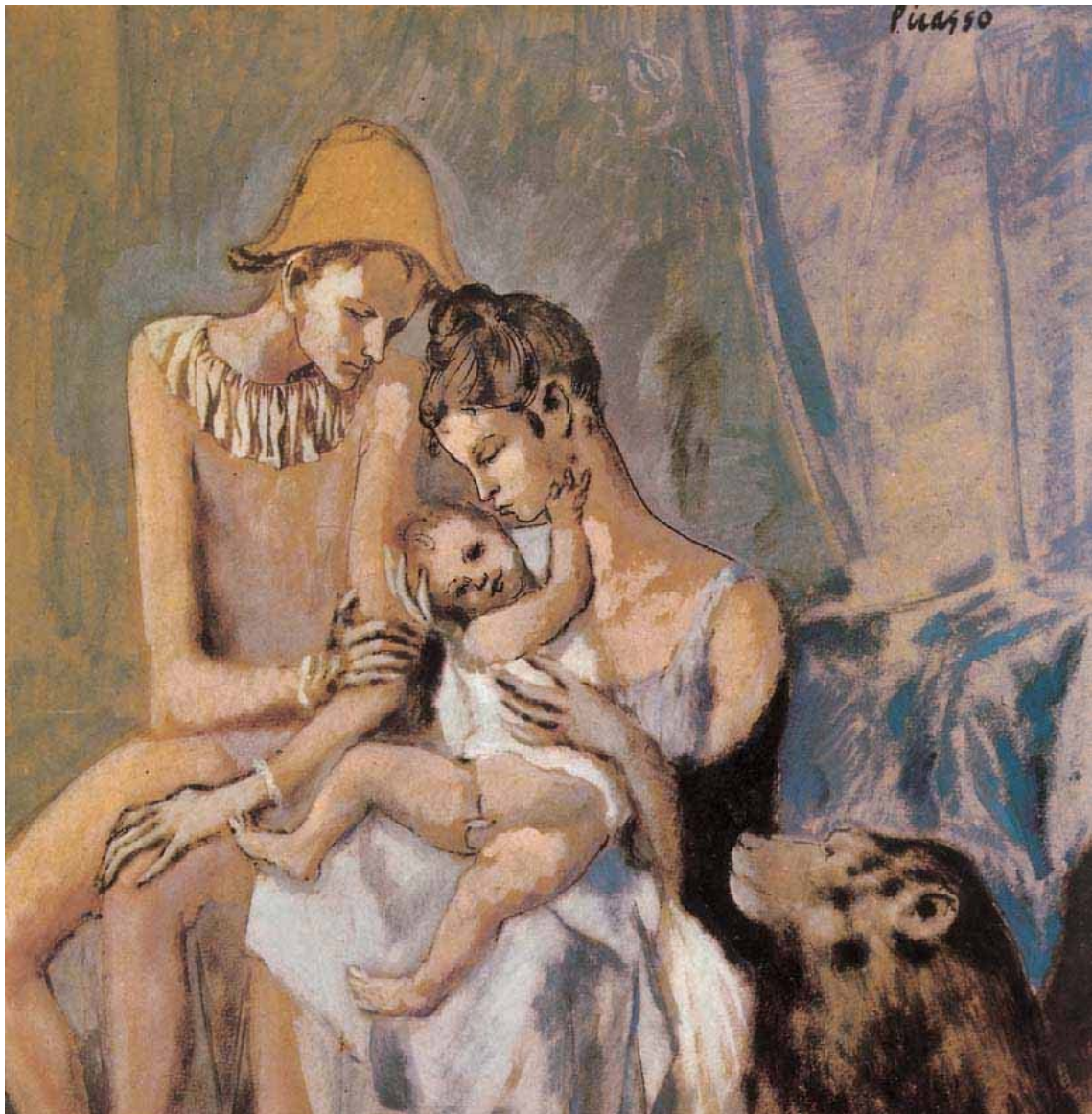
5 «Εκεί, ούλα ήταν λογαριασμένα με νου και γνώση, το κάθε σοκάκι δεμένο με τον ουρανό»: Αναλύστε τη φράση αυτή. Τι θέλει να δείξει με τη μεταφορά ο αφηγητής;

Διαθεματικές εργασίες

1 Με τη βοήθεια του καθηγητή των Καλλιτεχνικών προσπαθήστε να κατασκευάσετε ένα χαρταετό, σύμφωνα με τις οδηγίες που υπάρχουν στην τέταρτη παράγραφο.

2 Συγκεντρώστε πληροφορίες για έθιμα της Καθαρός Δευτέρας σε διάφορα μέρη της χώρας και παρουσιάστε τες στην τάξη.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

**Πάμπλο Πικάσο,
*Η οικογένεια του ακροβάτη***

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

ΑΥΤΗΣ επιχειρούν να αποδώσουν την πολυπλοκότητα των σχέσεων, όπως αυτές διαμορφώνονται στο εσωτερικό της οικογένειας.

Παρουσιάζονται ποικίλες εκδοχές των οικογενειακών σχέσεων, όπως γονιών και παιδιών, παιδιών και ηλικιωμένων ατόμων (πάππους - γιαγιά), μητέρας και κόρης. Μέσα από τα κείμενα, τα οποία ανήκουν σε διαφορετικές περιόδους της νεοελληνικής και της ξένης λογοτεχνίας, αναδεικνύονται η διαχρονικότητα και η οικουμενικότητα της οικογένειας ως θεσμού, αλλά και οι εξελίξεις της στο πέρασμα των χρόνων.

Άγγελος Σικελιανός

Της μάνας μου

Το παρακάτω ποίημα είναι απόσπασμα από το συνθετικό και πολύστιχο ποίημα του Άγγελου Σικελιανού Αλαφροΐσκιωτος (1909). Στο έργο αυτό, που αποτελεί την πρώτη επίσημη εμφάνιση του ποιητή στα νεοελληνικά γράμματα, υμνεί το φυσικό τοπίο της ιδιαίτερης πατρίδας του, της Λευκάδας, τις λαϊκές παραδόσεις, αλλά και ό,τι σχετίζεται με τη διαμόρφωση της δικής του χαρισματικής προσωπικότητας. Ένα από τα πρόσωπα που συνέβαλαν στη διαμόρφωση αυτή είναι και η μάνα του, τη σημαντική

συμβολή της οποίας αναγνωρίζει ο ποιητής γεμάτος αυτοπεποίθηση.

Ω μάνα μου, εφταπάρθενη*
βαθιά αγκαλιά
που ως ουρανός ανοίγει!
Ανοίγει, ανοίγει –
μα από πού μπορεί η καρδιά
να φύγει;

Πάντα θα 'ρτω να χαϊδευτώ
στα γόνατα σου από τ' αχνό*
της ευλογίας το χέρι·
να πω το λόγο τον παλιό:
«Μάνα, φωτιά με βύζαξες
κι είναι η καρδιά μου αστέρι;»

**Α. Σικελιανός, *Λυρικός Βίος*,
τόμ. 1, Οι φίλοι του βιβλίου**

*εφταπάρθενη: πάναγνη

*αχνό: τρυφερό, απαλό

**Γεώργιος Ιακωβίδης,
*Μητρική στοργή***

Ερωτήσεις

1 Στη συνείδηση του ποιητή η μητέρα του αποτελεί μια καθαγιασμένη παρουσία. Βρείτε σε ποια σημεία και με ποιες λέξεις ή φράσεις πετυχαίνει να δώσει αυτήν τη διάσταση στη μητρική μορφή.

2 Ποιο ρόλο αναγνωρίζει ο ποιητής, στους δύο τελευταίους στίχους του κειμένου, ότι έχει παίξει η μητέρα του στη διαμόρφωση της ποιητικής προσωπικότητας του; Ποιο είναι κατά τη γνώμη σας το νόημα της μεταφορικής έκφρασης «φωτιά με βύζαξες»;

3 Μελετήστε την ακόλουθη επιστολή του Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ προς τη μητέρα του και προσπαθήστε να βρείτε τα συναισθήματα που νιώθει ο συγγραφέας και το ρόλο που παίζει η παρουσία της μάνας:

Μανούλα μου,
Ξαναδιάβασα το χτεσινό σου γράμμα, γεμάτο τρυφερότητα.
Μανούλα μου, πώς ήθελα να 'μουν κοντά σου! Αν ήξερες πόσο

μαθαίνω κάθε μέρα να σ' αγαπώ περισσότερο! Δεν έγραψα τις τελευταίες μέρες, γιατί έχουμε τόση δουλειά τούτο τον καιρό. Είναι ήσυχα και γλυκά απόψε – όμως είμαι λυπημένος– δεν ξέρω γιατί.

[...] Γράψε μου, τα γράμματα σου μου κάνουν καλό. Τα δέχομαι σα μια δροσιά. Μανούλα μου, πώς τα καταφέρνεις να βρίσκεις αυτές τις γλυκές κουβέντες που μου γράφεις; Μένω συγκινημένος όλη τη μέρα... Σ' έχω τόσο ανάγκη, όσο τον καιρό που ήμουνα μικρός. Οι επικεφαλής, η στρατιωτική πειθαρχία, οι ασκήσεις, τι στεγνά και στυφά πράγματα! Σε συλλογιέμαι να ταχτοποιείς τα λουλούδια μέσα στο σαλόνι, και με πιάνει μια αντιπάθεια για τους «επικεφαλής».

Πώς άντεξα και σ' έκαμα μερικές φορές να κλάψεις; Όταν το

σκέφτομαι, είμαι τόσο δυστυχι-
σμένος. Σ' έκαμα ν' αμφιβάλεις για
την αγάπη μου. Και όμως αν την
ήξερες, μανούλα μου!...

Είσαι ό,τι καλύτερο υπάρχει στη
ζωή μου. Νιώθω απόψε τη
νοσταλγία της πατρίδας, σαν ένα
παιδάκι. Να σκέφτομαι πως εκεί
κάτω περπατάς και μιλάς και πως
θα μπορούσαμε να είμαστε μαζί, κι
όμως ούτε χαίρομαι την τρυφεράδα
σου ούτε μπορώ να 'μαι για σένα
ένα στήριγμα.

Στ' αλήθεια είμαι βαθύτατα λυπη-
μένος απόψε. Στ' αλήθεια είσαι η
μόνη παρηγοριά όταν είμαι λυπη-
μένος. Σαν ήμουνα παιδί, γύριζα με
τη βαριά μου τσάντα στη ράχη,
κλαίοντας μ' αναφιλητά γιατί
με τιμώρησαν – θυμάσαι τότε στο
Μανς; – και μόνο που μ' αγκάλια-
ζες, όλα τα ξεχνούσα. Ήσουν ένα

στήριγμα δυνατό που με γλίτωνε από τους επιμελητές και τους παπάδες. Ένιωθε κανείς σιγουριά μες στο σπίτι σου – ήμαστε δικοί σου μονάχα – τι ωραία που νιώθαμε!

Ε, λοιπόν, πάντα είναι το ίδιο. Εσύ είσαι και τώρα το καταφύγιο, εσύ μονάχα τα ξέρεις όλα – εσύ μπορείς να με κάνεις να λησμονάω και να νιώθω πάλι σαν ένα μικρό, μικρό αγόρι.

Μανούλα μου, σ' αφήνω. Έχω πολλή δουλειά. Θα σταθώ λίγο στο παράθυρο ν' αναπνεύσω. Έξω τραγουδάνε τα βατράχια όπως στο Saint Maurice, όμως ετούτα τραγουδάνε τόσο πιο άσχημα!

Σε φιλώ πολύ τρυφερά
ο μεγάλος σου γιος Αντουάν

(Από το βιβλίο του Αντουάν ντε
Σαιντ-Εξυπερύ
Γράμματα στη μητέρα του.
Η επιστολή αυτή περιλαμβάνεται
στην ανθολογία *Για τη μάνα,*
Μαρής.

4 Περιγράψτε σε δύο
παραγράφους τη σημασία που έχει
και το ρόλο που παίζει στη ζωή σας
η δική σας μητέρα, ανεξάρτητα αν
ζει κοντά σας ή όχι.

Διαθεματική εργασία

Αναζητήστε σε ζωγραφικούς
πίνακες εικαστικές αποδόσεις της
μητρικής μορφής. Δοκιμάστε και οι
ίδιοι να αποδώσετε εικαστικά τη
μητέρα σας ή γενικά τη μητρότητα
ως έννοια.

Εμμανουήλ Ροΐδης

Η εορτή του πατρός μου

Στο διήγημα αυτό, το οποίο δημοσιεύτηκε το 1895, ο Ροΐδης ειρωνεύεται την τυπικότητα που επικρατούσε στις σχέσεις ανάμεσα στα μέλη μιας μεγαλοαστικής οικογένειας. Η αγάπη και ο σεβασμός του γιου προς τον πατέρα εκβιάζονται ως υποχρέωση στο όνομα της καλής ανατροφής και γι' αυτό καταλήγουν σε κωμική φάρσα.

Την ερχομένην Πέμπτην είναι η εορτή του Αγ. Ιωάννου και του πατρός μου. Δεν υπάρχει κίνδυνος να το λησμονήσω, αφού η μητέρα μου μού το ενθυμίζει δέκα φορές

τουλάχιστον την ημέραν, με κάποιον μάλιστα θυμόν, ευρίσκουσα ότι δεν με συγκινεί όσον έπρεπε η αγγελία ότι ο πατήρ μου λέγεται Ιωάννης.

Η αλήθεια είναι ότι τον πατέρα μου τον σέβομαι και κάπως τον φοβούμαι, διότι είναι άνθρωπος σοβαρός, ολιγόλογος και δεν μου δίνει πολύ θάρρος, δύσκολον όμως μου είναι να θεωρήσω ως μέγα κατόρθωμα του και το ότι ονομάζεται Γιάννης.

Οκτώ ημέρες προ της εορτής, με είπεν η μητέρα μου ότι ήτο καιρός να ετοιμάσω την προσφώνησίν μου. Η διαταγή αυτή ηύξησε την στενοχωρίαν μου. Εύρισκα ότι ήτο όλως περιττόν και κάπως άνοστον να προσφωνήσω τον πατέρα μου, ενώ δεν είχα τίποτε νεότερον να του είπω. Έπειτα δεν ήξευρα και

καλά πώς φέρονται οι προσφω-
νούντες. Ἐπρεπεν ἄρα να σταθώ
εις δύο βημάτων απόστασιν, να
υποκλιθῶ και ἔπειτα ν' αρχίσω την
ανάγνωσιν της προσφωνήσεως, ἢ
πρώτα να χύσω την μύτη μου, κα-
λοσφουγγισμένην, εις τα κόκκινα
γένια του πατρός μου; Εφοβούμην
μήπως φανώ γελοίος και ακόμη
περισσότερον μήπως εννοήσῃ πό-
σον γελοίαν εύρισκα την τελετήν.

Διά να γίνουν τα πράγματα με
τάξιν, ηθέλησεν η μητέρα μου να
κάμομεν προγυμνάσεις και
δοκιμάς, απαράλλακτα καθώς εις το
θέατρον. Η απαγγελία μου δεν την
ευχαρίστησε διόλου, διά τον λόγον
ότι ἔλειπεν από αυτήν η απαιτουμέ-
νη δόσις συγκινήσεως. Απεφάσισε
λοιπόν ότι καλύτερο θα ἦτο να
προσφέρω την προσφώνησίν μου

έγγραφον και μαζί με αυτήν μίαν γάστραν* ανθέων.

Την επομένην ημέραν ηρχίσασαμεν από το πρωί την σύνταξιν της προσφωνήσεως. Η μητέρα μου ήτο παλαιά μαθήτρια του Αρσακείου και επροσπάθει, ξύουσα την κεφαλήν της με την βελόνην του πλεξίματος, να ενθυμηθεί όσα έμαθεν από τον Ράνταν αρχαία ελληνικά. Η προσφώνησις άρχιζε:

«Πάνσεπτε και Αγαπητέ μοι* Πάτερ,
Έμπλεως* συναισθημάτων ευφροσύνης παρίσταμαι κατά τήνδε* χαρμόσουνον ημέραν, ίνα υποβάλω υμίν*...» και ηκολούθουν άλλαι δέκα αράδες απελέκητες

*γάστραν: γλάστραν *μοι: μου

*έμπλεως: γεμάτος *τηνδε: αυτήν εδώ *υμίν: σε εμας, σε εσένα

ελληνικούρες, τας οποίας έπρεπε ν' αντιγράψω επάνω εις χαρτί με χρυσάς σειράς και ένα περιστέρι εις την αριστεράν γωνίαν. Δεν ηξιώθην ποτέ να λάβω βραβείον καλλιγραφίας, έπειτα έτρεμαν ολίγον και τα δάκτυλα μου, διότι ήτο Γενάρης και δεν ανάπταμεν φωτιάν παρά μόνον εις το μαγειρείον. Με όλην μου λοιπόν την καλήν θέλησιν εγέμιζα μελάني τα ο, τα ρ, και τας ουράς του ζ, και διά κάθε μουντζούραν ελάμβανα από την μητέρα μου έναν μπάτσον.* Με έκαμε ν' αντιγράψω την προσφώνησιν επτά φορές και θα την αντέγραφα βεβαίως πολύ περισσότερες, αν το χαρτί με τας χρυσάς γραμμάς και το περιστέρι δεν εκόστιζεν δεκαπέντε λεπτά το φύλλον.

*έναν μπάτσον: ένα χαστούκι

Το απόγευμα υπήγαμεν εις την Αγίαν Ειρήνην να προμηθευθώμεν την γάστραν και εκάμαμεν τα δύο ανθοπωλεία άνω κάτω. Η μητέρα μου εμυρίζετο το εν* μετά το άλλο όλα τα φυτά, με κάποιαν δυσπιστίαν, ως να ήσαν ψάρια, και όσα δεν εύρισκε βρόμικα τα εύρισκεν ακριβά. Έτυχε και να πατήσει επάνω εις ένα νεκρικόν στέφανον, όπου ευρίσκετο καταγής. Ο ανθοπώλης ήτο άνθρωπος με ολίγην υπομονήν και ακόμη ολιγοτέραν ανατροφήν. Την ονόμασε «Μάγισσαν» και εμένα «έκτρωμα». Η αλήθεια είναι ότι είχα μίαν κάποιαν ομοιότητα με τον πατέρα μου. Μετά πολλά παζάρια εδέχθη, διά να μας ξεφορτωθεί, να μας αφήσει ένα αρρωστημένον γεράνιον διά μίαν και εξήντα πέντε.

*ΤΟ ΕΝ: ΤΟ ΈΝΑ

Την παραμονήν της εορτής εκάμαμεν γενικός δοκιμάς. Η μητέρα μου με είχε διδάξει πώς έπρεπε να παρουσιασθώ, κρατών το χειρόγραφον εις την μίαν χείρα και το άνθος εις την άλλην, πώς έπρεπε να το προσφέρω και να προβώ έπειτα εις τον ασπασμόν της πατρικής δεξιάς. Κατ' εκείνην ακριβώς την στιγμήν ηκούσαμεν το βήμα του πατρός μου και έσπευσα να κρύψω την γάστραν υποκάτω από την κλίνην. Είμαι όμως βέβαιος ότι ο πατήρ μου την παρετήρησεν, αλλ' εθεώρησε πρόπον να υποκριθεί ότι δεν είδε τίποτε, διά να μη στερηθεί αύριον την ευχαρίστησιν της εκπλήξεως.

Τέλος πάντων ανέτειλεν η επίσημος ημέρα, σκοτεινή, βροχερή και παγωμένη. Η μητέρα μου ήλθε να μ' εξυπνήσει πριν φέξει. Είχε βάλει το μεταξωτόν της φουστάνι

και μ' έκαμε να φορέσω τα καλά μου. Ενύσταζα ακόμη, εκρύωνα, έσταζεν η μύτη μου και μ' εβασάνιζαν αι χιονίστραι. Τον πατέρα μου ευρήκαμεν εις το κρεβάτι, φέροντα όμως επί της φαλάκρας του, αντί του καθημερινού άσπρου του σκούφου, το βελούδιον κεντητόν φεσάκι του των επισήμων ημερών. Τούτο όμως δεν τον εμπόδισε να υποκριθεί έκπληξιν, όταν επαρουσιάσθημεν ενώπιον του, η μητέρα μου με το μεταξωτόν της φόρεμα και εγώ με την προσφώνησιν και με την γάστραν.

Πώς!, ανέκραξεν, είναι σήμερα η εορτή μου! Εγήρασα ακόμη έναν χρόνον. Έλα γυναίκα, να σε φιλήσω.

Όταν ήλθεν η σειρά μου, ευρέθην κάπως συγχυσμένος, διότι κατά

το πρόγραμμα επροηγείτο η προφώνησις, έπειτα ήρχετο η προσφορά της γάστρας και το φίλημα τελευταίον. Οπωςδήποτε επροσπάθησα ν' αναρριχηθώ επί της κλίνης, αλλά μ' εδυσκόλευε πολύ το γεράνιον. Είχα κατορθώσει να θέσω το εν γόνατον επ' αυτής, όταν μου εξέφυγεν από τας χείρας η γάστρα και εχύθη το βρεγμένον καστανόχωμα επάνω εις τα σινδόνια και το υποκάμισον του πατρός μου. Το τοιούτο περίχυμα ήτο βεβαίως δυσάρεστον μ' εκείνο το κρίον. Άδικον λοιπόν θα ήτο να παραπονεθώ αν, αντί φιλήματος, έλαβα από τον πατέρα μου μίαν μούντζαν, η δε μήτηρ μου μ' εσυνόδευσεν ως την θύραν διά να με φιλοδωρήσει έναν τελευταίον μπάτσον. Η μόνη μου μετά τα τόσα βάσανα παρηγοριά είναι ότι

**η προσεχής εορτή του πατρός μου
απέχει ακόμη τριακοσίας εξήντα
πέντε ημέρας.**

Ε. Ροΐδης, Άπαντα, τόμ. 5, Ερμής

**Αριστείδης Βαρούχας,
*Κύριος που διαβάζει εφημερίδα***

Ερωτήσεις

- 1** Πώς αντιμετωπίζει ο αφηγητής όλη την τελετή της γιορτής του πατέρα του;
- 2** Ποια σχέση φαίνεται να υπάρχει ανάμεσα στον αφηγητή και τους γονείς του; Απαντήστε με αναφορές στο κείμενο.
- 3** Υπάρχει στο διήγημα ειρωνεία και αυτοσαρκασμός; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
- 4** Υπάρχουν σημεία μέσα στο κείμενο που σας έκαναν να γελάσετε; Ποια είναι αυτά; Πώς πέτυχε ο συγγραφέας να δώσει αστείο τόνο στην αφήγηση;
- 5** Όπως φαίνεται στο διήγημα, η τυπικότητα και η υποχρέωση χαρακτήριζαν σε παλαιότερες εποχές τη σχέση παιδιών-γονέων.

Σχολιάστε τες, συγκρίνοντας τες με τη σημερινή πραγματικότητα.

Διαθεματική εργασία

Χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η μία να γράψει μια φανταστική ιστορία γύρω από μια οικογενειακή γιορτή η οποία κατέληξε σε κωμική φάρσα, και να τη διαβάσει στην τάξη με θεατρικό τρόπο. Η άλλη ομάδα να παρουσιάσει με τη γλώσσα του σώματος (παντομίμα, μιμήσεις, χειρονομίες) την ίδια ιστορία, προσπαθώντας με κατάλληλες γκριμάτσες ή κινήσεις να κάνει κατανοητή την υπόθεση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 1ου ΤΟΜΟΥ

Ο άνθρωπος και η φύση • Πόλη – Ύπαιθρος

Γεώργιος Δροσίνης, «Θαλασσινά τραγούδια»	8
Γιάννης Ρίτσος, «Τζιτζίκια στήσαν το χορό» και Οδυσσέας Ελύτης, «Κάτω στις μαργαρίτας το αλωνάκι	14
Ίταλο Καλβίνο, «Μανιτάρια στην πόλη»	20

Λαογραφικά

Λαϊκό παραμύθι, «Το πιο γλυκό ψωμί»	38
Αντώνης Μόλλας, «Η πείνα του Καραγκιόζη»	52

Δημοτικό τραγούδι, «Ύπνε μου κι έπαρέ μου το»	71
Μαρία Ιορδανίδου, «Τα φαντάσματα»	78
Κοσμάς Πολίτης, «Τα τσερκένια»	89

Οικογενειακές σχέσεις

Άγγελος Σικελιανός, «Της μάνας μου»	104
Εμμανουήλ Ροΐδης, «Η εορτή του πατρός μου».....	112

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.